

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Det kommer att ta generationer”

En kvalitativ studie om hur skolkuratorer beskriver sitt arbete med
hedersproblematik hos skolelever

Amanda Runnerstam

Kandidatuppsats SOPA 63
VT 2019
Handledare: Carina Gallo

Abstract

Author: Amanda Runnerstam

Title: "It Is Going To Take Generations"- How School Counselors Work With Honor-Related Problems Among Students

Supervisor: Carina Gallo

Assessor: Susanna Johansson

The aim of this study was to examine how school counselors work with honor-related problems among students. The study is based on five qualitative interviews with seven school counselors. The analysis was based on two theories: the theory of the world as a social construction, and the theory of intersection. The interviews were analysed with a thematic analysis method. The result show that honor-related problems were apparent through the concept of control and collectivity. The woman's sexuality was mentioned as the reason for control. The will of the extended family as a collective was valued as more important compared to the will of the individual. Working with honor-related problems is described as complicated and the respondents state that students who live with honor-related problems usually take part in school counseling for help. Working together with social services described as important, but some respondents are critical to the way social services handle cases involving honor-related problems. The respondents declare that honor-related problems could affect anybody, but the consequences can be different dependent of gender. Although all respondents state that they work no differently based on the students gender.

Keywords: Honor-based problems, school counselors, gender

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till mina respondenter som lät sig intervjuas och delade med sig av sina tankar och erfarenheter av ett stort och komplext ämnesområde. Utan er hade det inte varit möjligt för mig att skriva denna uppsats. Jag vill även tacka min handledare Carina Gallo som ställt upp för mig, uppmuntrat, kritiserat och väglett mig för att studien skulle bli så bra som möjligt. Slutligen vill jag tacka familj och vänner som under hela skrivperioden tålmodigt har lyssnat på mina tankar kring allt och inget gällande uppsatsen.

1	Innehållsförteckning	
2	Problemformulering	5
2.1	Syfte	7
2.2	Frågeställningar	7
2.3	Begrepp	7
3	Kunskapsläget	8
3.1	Vetenskaplig avgränsning	8
3.2	Hur definieras hedersproblematik?	8
3.3	Att arbeta med hedersproblematik	10
3.4	Socialt arbete och kön	13
3.5	Sammanfattning	14
4	Teoretiska utgångspunkter	15
4.1	Socialkonstruktivism	15
4.2	Intersektionalitet	17
4.2.1	<i>Klass</i>	17
4.2.2	<i>Kön</i>	17
4.2.3	<i>Sexualitet</i>	18
4.2.4	<i>Etnicitet</i>	18
5	Metod och metodologiska överväganden	19
5.1	Kvalitativa intervjuer	19
5.2	Urval och Genomförande	20
5.3	Metodens förtjänster och begränsningar	22
5.4	Tillförlitlighet	23
5.5	Analysmetod	24
5.6	Etiska överväganden	25
6	Resultat och Analys	27
6.1	Skolkuratorers definitioner av hedersproblematik	27
6.1.1	<i>Kontroll</i>	27
6.1.2	<i>Kollektiv</i>	31
6.2	Skolkuratorers arbete med hedersproblematik	33
6.2.1	<i>Handlingsutrymme</i>	34
6.2.2	<i>Samverkan</i>	36
6.3	Arbete med hedersproblematik och kön	39
6.3.1	<i>Hedersproblematikens manifesterande</i>	39
6.3.2	<i>Arbete och kön</i>	41
7	Avslutande diskussion	42
8	Referenslista	44
9	Bilaga 1: Intervjuguide	48
10	Bilaga 2: Informationsbrev	50
11	Bilaga 3: Samtyckesformulär	51
12	Bilaga 4: Konfidentialitetsformulär	52

2 Problemformulering

Begreppet heder är ett gammalt begrepp i det svenska språket och uppkom enligt Svenska Akademiens (2019) ordlista redan år 1285. Ordet betyder gott anseende eller anseende grundat på erkänt goda karaktärsegenskaper. Skam betyder enligt Nationalencyklopedin (2018) förkastlig handling och anses ofta vara motsatsen till heder. Så kallad hedersproblematik är dock ett ganska nytt begrepp i Sverige och själva termen hedersproblematik började användas i Sverige i slutet av 1900-talet och början av 2000-talet (SOU 2010:18). Därefter har begrepp som hedersproblematik, hedersrelaterat våld och hederskultur börjat uppmärksammas. Framförallt efter mordet på Fadime, Pela och Sara som skedde i början av 2000-talet, fick termerna hedersvåld och hedersproblematik stor uppmärksamhet i Sverige. (Akpınar 2003; Norberg & Törnsén 2013; SOU 2010:18).

Hedersproblematik i sig kan definieras som hot och handlingar som begränsar någons handlingsutrymme, bruk av våld och kontroll över kvinnans sexualitet och oskuld (Björktomta 2019; SOU 2010:18). Det kan även innebära att med tvång få någon annan att utföra handlingar mot dennes vilja eller få någon att avstå från att utföra handlingar som skulle kunna skada familjen eller kollektivets heder (Björktomta 2019). Termen hedersproblematik är omtvistad och De Los Reyes (2003) menar att den utgör ett komplext förhållande mellan kön, klass och etniskt förtryck. Problematiken beskrivs ofta som "hederskultur", men detta uttrycksätt menar De Los Reyes (2003) är vilseledande, då det antyder att det finns kulturer där våld är accepterat. Detta bidrar till ett "vi och dem" synsätt och skapar klyftor mellan olika människor och kulturer. Vidare menar De Los Reyes att man förringar den utsattas situation genom att skylla våldet på kultur.

Vad som gör termen hedersproblematik ännu mer komplex, är att gränsen mellan vem som är offer och förövare är oklar. Detta då de som medverkar till förtrycket även själva kan vara utsatta (Akpınar 2003; Björktomta 2019; SOU 2010:84; Schlytter & Linell 2010). Enligt Förenta Nationerna ([FN] 2009) definieras hedersbrott som en del av mäns våld mot kvinnor. Björktomta (2019) och Schlytter & Linell (2010) menar att begreppet heder i ett sammanhang där det talas om hedersproblematik, till största del betyder att mannen ska bevaka de kvinnliga familjemedlemmarnas sexualitet. Detta då döttrarnas oskuld är en symbol för familjen och släktens ära. Akpınar (2003) beskriver hur kontroll av en kvinnas sexualitet kan ske genom att mannen "skyddar" kvinnan genom att inte låta henne umgås med män eller

genom att tvinga henne till äktenskap. Detta görs för att se till att kvinnans bevarar sin oskuld fram tills äktenskapet. SOU 2010:18 kungör dock, att även pojkar och män som inte vill bevaka kvinnliga familjemedlemmar, eller som ser kvinnan som jämlik, kan drabbas av konsekvenser från övrig familj och släkt. Samma sak gäller för homosexuella män eller män som motsätter sig arrangerade äktenskap (Norberg & Törnsén 2013).

Hedersproblematik kan drabba människor i alla åldrar. Men Alizadeh, Törnkvist & Hylander (2011) menar att när det gäller unga människor är skolan ofta den första platsen där barn som lever med hedersproblematik får tillgång till hjälp. Ofta är det skolkuratorer eller skolsköterskor som först får höra om dessa problem. Psykologiguiden (u.å) beskriver hur man som skolkurator ingår i skolans elevhälsa och i arbetet ingår det att fånga upp elever som behöver stöd eller hjälp och se till att de får rätt insatser.

Dina & Pajalic (2014) genomförde en studie gällande hur skolsköterskor i Sverige arbetar med psykisk ohälsa bland elever. Resultatet visade att en säker miljö där sköterskan tog sin tid på att lyssna på det eleven hade att berätta var grundläggande för ett framgångsrikt arbete. Vidare framkom det att eleverna behövde känna sig trygga för att vilja berätta om sina problem. Dina & Pajalic menar att när det handlar om barn är det viktigt att involvera och arbeta med hela familjen, samtidigt som de menar att det är viktigt att vinna barnets förtroende.

Både internationella och svenska studier har dock visat att elever kan uppge oro över att kuratorerna inte ska hålla det som barnen berättar konfidentiellt (Fox & Butler 2007). Det kan också vara problematiskt för kuratorer att involvera familjer. Alizadeh et al. (2011) utförde en studie rörande hur svenska skolkuratorer och skolsköterskor arbetar med hedersproblematik hos skolelever. I konflikt med det som framkom i Dina & Pajalics (2014) studie, uppgav kuratorerna i Alizadeh et als. (2011) studie att det kan vara problematiskt att presentera lösningar för elever i fall där det gäller hedersproblematik, om lösningen inbegriper kontakt med familjerna. Detta på grund av att det är osäkert om det är en säker lösning för eleven. Risken att eleven ska bestraffas för att den pratat om familjen kan i vissa fall vara stor.

Enligt Alizadeh et al. (2011) uttryckte kuratorerna att arbetet med hedersrelaterad problematik kunde vara svårt och komplicerat då det faller på dem att försöka avgöra under vilka risker

eleverna lever med. Vidare menar Alizadeh et al. att skolkuratorer har en unik chans att fånga upp och knyta kontakt med de elever som annars inte skulle ha fått någon hjälp eller stöd. Kuratorerna blir en länk till exempelvis socialtjänsten där eleverna kan få ytterligare hjälp och insatser.

När Alizadeh et al. (2011) studie kom ut, var det den första studien att undersöka hur skolkuratorer arbetar med hedersproblematik i Sverige. Det är mycket svårt att hitta fler studier i ämnet, både nationellt och internationellt. Gruber (2011) menar att kunskapen om hur professionella bör arbeta med hedersproblematik generellt sätt är låg. Detta visar att det är viktigt att studera kuratorers arbete med så kallad hedersproblematik bland skolelever. Med denna studie är förhoppningen att skapa ökad förståelse för de erfarenheter skolkuratorer har av hedersproblematik. Förhoppningsvis kan den även leda till att medvetenheten om denna problematik ökar.

2.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att skapa förståelse för hur skolkuratorer beskriver sitt arbete med hedersproblematik hos skolelever.

2.2 Frågeställningar

- Hur definierar skolkuratorer hedersproblematik?
- Hur beskriver skolkuratorer att de arbetar med hedersproblematik hos skolelever?
- Hur beskrivs arbetet beroende på elevens kön?

2.3 Begrepp

Här redogörs för de centrala begrepp som ingår i studien och hur de används i förhållande till studiens syfte och frågeställningar.

Heder: Gott anseende eller ära.

Hedersproblematik: Samlingsord för all typ av problematik och förtryck kopplat till heder.

Kontroll: Begränsning av någons handlingsutrymme eller frihet att välja utformning av sitt eget liv.

Kön: Beskrivs i studien framför allt som pojkar/flickor, män/kvinnor, men syftar till att vara ett samlingsord för all typ av könstillhörighet.

3 Kunskapsläget

3.1 Vetenskaplig avgränsning

För att hitta tidigare forskning som kunde bedömas som relevant för hur skolkuratorer beskriver sitt arbete med hedersproblematik hos skolelever användes sökmotorn LubSearch. Sökorden angavs på både svenska och engelska: hedersproblematik/ honor-violence, hedersproblematik i kombination med skola/school, kurator/counselor och då studien utförs bland skolkuratorer i Sverige lades även Sverige/Sweden till som sökord. Även tidigare kandidatuppsatser studerades för att få tips om relevant litteratur. I dessa fall användes sökmotorn Google för att hitta de artiklar som bedömts som användbara i studien. Alla granskade studier är utförda i svensk eller västerländsk kontext och är publicerade i vetenskapliga tidskrifter. För att få ytterligare information användes även böcker för att komplettera tidskrifterna.

3.2 Hur definieras hedersproblematik?

Termen hedersproblematik är komplex och innehåller många olika delar. Forskning har visat att hedersproblematik kan definieras som hot, skador eller begränsningar av en annan persons handlingsutrymme, antingen för att upprätthålla familjens heder eller för att straffa en familjemedlem som anses ha dragit skam över familjen (Björktomta 2019). Man kan förbjudas att ha vänner av motsatt kön, bli misshandlad, bortgift mot sin vilja eller i värsta fall mördad för att familjen ska slippa den skam man anses ha dragit över dem. Kvinnans oskuld betraktas som symbolen för familjens heder (Schlytter & Linell 2010). Både män och kvinnor kan leva med hedersproblematik, men det finns de som hävdar att hedersproblematik är en del av mäns våld mot kvinnor. Det finns även de som hävdar att hedersproblematik är en del av

en så kallad hederskultur (Akpinar 2003; Björktomta 2019; De Los Reyes 2003; FN 2009; Ne.se; Schlytter & Linell 2010; SOU 2010:84).

Björktomta (2019) förklarar våld och begränsat handlingsutrymme i hederns namn genom fyra olika teman: socialt våld, psykologiskt våld, symboliskt våld och fysiskt våld. Schlytter & Linell (2010) beskriver hur kvinnor skräms till lydnad och/ eller straffas för att se till att de följer kollektivet eller familjens regler. Björktomta (2019) förklarar att symboliskt våld används för att få den utsatta att känna skam och skuld. Detta kan ske i kombination med psykologiskt våld vilket kan innebära att bli behandlad nedvärderande, bli verbalt misshandlad, bli isolerad eller utsättas för känslomässig utpressning. Socialt våld innebär att bli begränsad i vilka vänner man får ha, tillgång till mobiltelefon och dator, vilka kläder man får använda samt kontroll över vem man ska gifta sig med. För flickor innebär det även att de ofta får ta ett större ansvar i hushållet jämfört med manliga familjemedlemmar.

Norberg & Törnsén (2013) och Schlytter & Linell (2010) menar att alla medlemmar i familjen har sin egen roll att uppfylla för att upprätthålla familjen och släktens heder. Många flickor och kvinnor hotas eller hindras från att delta i delar av skolundervisningen då denna inte stämmer överens med familjens uppfattning om vad som är moraliskt riktigt. Pojkarna förväntas vakta över sina systrar, exempelvis genom att följa dem till och från skolan för att se till att flickorna gör det dem ska.

SOU 2010:84 och Akpinar (2003) uppger att genom att kontrollera en kvinnas sexualitet upprätthåller man familjens heder. Man ser till att hon bevarar sin oskuld fram tills hon gifter sig och utövar innan detta sker kontroll över henne för att se till så att hon inte umgås med någon som inte tillhör samma kön. Mannen i familjen förväntas vara den som har kontroll över kvinnans sexualitet och ska säkerställa att kvinnan är oskuld.

Dock visar forskning att även män kan leva med hedersproblematik eller utsättas för hedersförtryck om de inte vill bevaka kvinnliga familjemedlemmar eller vägrar ett arrangerat äktenskap (Björktomta 2019; SOU 2010:84). Män kan också känna rädsla för konsekvenserna av att komma ut som homosexuell (Norberg & Törnsén (2013)). Pojkar och män som inte vill bevaka sina döttrar, systrar eller andra släktingar kan drabbas av konsekvenser från övrig familj. Även mammor i de familjer där hedersproblematik förekommer har ofta en dubbel roll. Å ena sidan är de själva offer för problematiken men å andra sidan utövar de själva förtryck (De Los Reyes 2003; SOU 2010:84) Det finns fall där föräldrar och bröder har

försvarat och stöttat kvinnliga familjemedlemmar där det har lett till att både föräldrar och barn har fått hot från övrig släkt (Norberg & Törnsén 2013).

FN (2009) definierar mäns våld mot kvinnor som allt våld som rör kvinnor, bland annat våld i hemmet och sexuellt våld. Inom denna definition ingår även hedersbrott. Men Gruber (2003) menar att ”svenska” föräldrars våld mot barn inte ses som patriarkalt förtryck. Hedersrelaterat våld och förtryck anses tillhöra ”de andra”. Denna uppfattning står i kontrast till De Los Reyes (2003) studie gällande våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige. I denna framkom inga större skillnader i de fall där en kvinna misshandlats på grund av heder och de fall där hon misshandlats på grund av andra orsaker. Frågan om kontroll över kvinnans fritid, umgänge och sexualitet var likadan oavsett anledning till misshandeln. Den enda skillnaden uppgavs ligga i att när det var fråga om heder så gällde kontrollen även religiösa och traditionella seder. Kvinnorna i studien uppgav relationen till förövaren som i många fall var hennes egen pappa eller bror, som en stor del av problematiken.

Sabuni (2006) har inte själv forskat i ämnet, men hon påtalar risker med att se hedersförtryck som detsamma som mäns våld mot kvinnor eller som kultur. Hon menar att genom att inte erkänna de mekanismer som ligger bakom hedersproblematiken, så minskar man möjligheten att komma åt och förhindra orsakerna till det. Även De Los Reyes (2003) menar att en kulturisering av våldet innebär en förenkling av verkligheten, som i sin tur bidrar till att skapa distans mellan människor med olika kulturella bakgrunder. De Los Reyes (2003) uppger vidare att debatten kring hedersproblematik är mycket kontroversiell eftersom termen berör kön, klass och etnicitet och det komplicerade förhållande de tillsammans skapar.

3.3 Att arbeta med hedersproblematik

Forskning visar att det ofta är skolkuratorer eller skolsköterskor som är de första att möta de människor som lever med hedersproblematik (Alizadeh et al. 2011). Samma forskning uppger kuratorers arbete med hedersproblematik som komplicerat. I arbetet ingår ofta samverkan med socialtjänst och detta samarbete uppges inte alltid fungera, vilket gör att kuratorer känner sig hämmade i sitt arbete (Alizadeh et al. 2011; De Los Reyes 2003). Skolan i Sverige är obligatorisk och blir för många den första platsen där de får tillgång till hjälp. Trots detta går det inte att hitta artiklar om just skolkuratorer och hedersvåld utöver Alizadeh et als (2011)

studie, varken vid sökningar inom eller utanför Sverige. Gruber (2011) menar att bortsett från ett fåtal studier, är kunskapen kring hur professionella arbetar med frågan om hedersproblematik mycket begränsad.

Alizadeh et.al (2011) uppger att skolkuratorer ofta blir de som barnen vänder sig till för att prata om sina problem, vilket skapar ett sällsynt tillfälle att kunna nå de barn som annars inte skulle ha blivit uppmärksammade. Enligt De Los Reyes (2003) har de flesta kvinnor som söker hjälp hos kvinnojourer tidigare haft kontakt med en skolkurator. Skolkuratorer fyller enligt Fox & Butler (2007) en viktig funktion då de utgör någon eleverna kan prata med utanför familjen. Alizadeh et al. (2011) menar att av uppenbara skäl kan barnen inte prata med sina föräldrar, när det är dem problematiken rör. Istället kan eleverna vända sig till en kurator, som sedan i sin tur måste försöka bedöma vilken typ av risker eleverna lever med.

Alizadeh et al. (2011) uppger att när barn väl berättar om sina problem för skolkuratoren har situationen redan utvecklats till allvarligt, vilket innebär att man bör vara mycket uppmärksam. De Los Reyes (2003) beskriver hur det exempelvis kan röra sig om att skolan snart är slut och barnen vet att de kan tvingas in i ett arrangerat äktenskap. Eller så kan det handla om att en flicka vet att hon snart ska gifta sig och hon är rädd att det ska avslöjas att hon inte längre är oskuld.

Skolverket (u.å) uppger att skolan är en plats där alla elever har rätt till lika undervisning. Skolan är skyldig att aktivt arbeta mot diskriminering på grund av kön, etnicitet, religion, sexuell läggning eller funktionsvariationer. Men enligt Norberg & Törnsén (2013) blir barn som lever under ett hedersförtryck ofta exkluderade från undervisning som inte stämmer överens med föräldrarnas uppfattning om vad som är moraliskt riktigt. Barnen hindras ofta från att delta i exempelvis simning, idrott och utflykter med skolan. Gruber (2011) trycker på att problematiken blir ytterligare komplicerad då välfärdspersonal på skolor inte alltid betraktar våld på grund av heder som ett allmänt problem. Istället kategoriseras och handskas våldet med på olika sätt, beroende på elevernas etniska bakgrund.

Skolkuratorer sitter i en svår situation då Munro (1996) menar att misshandel och förtryck av barn sällan går att avgöras genom enbart ett samtal eller ett kort stycke information. Även fysiska skador kan vara svåra att fastslå att de beror på våld genom att bara titta på dem. Men enligt SoL (kap 14 1§) har all skolpersonal skyldighet att anmäla till socialtjänsten om de finns misstanke om att ett barn far illa. Sen är det i första hand enligt Munro (1996)

socialtjänstens roll, och inte kuratorns, att utreda hur situationen ser ut. Samtidigt menar Alizadeh et al (2011) och De Los Reyes (2003) att många elever inte berättar om fysiskt våld i hemmet medan de fortfarande är minderåriga. Barnen känner lojalitet mot sin familj och vill inte riskera att förlora dem om en anmälan till socialtjänsten görs. De Los Reyes (2003) uppger att situationen är komplicerad för barnen då det trots hot och våld även kan finnas tillgivenhet och kärlek i familjen.

För skolkuratorer kan avvägningen jämföras med när socialarbetare ska ta beslut för huruvida ett barn ska tas ifrån sitt hem och sina föräldrar. DeRoma, Kessler, McDaniel & Soto (2006) menar att socialarbetare alltid måste väga riskerna respektive fördelarna i ett ingripande mot varandra. De måste avgöra om fördelarna med en förflyttning av barnet innebär en förbättring i barnets liv jämfört med hur den nuvarande situationen ser ut. Liknande frågor som detta ställs skolkuratorer inför, när de hör barn berätta om hedersrelaterad problematik. Alizadeh et al. (2011) menar att skolkuratorer ofta uppger att de känner sig professionellt hämmade, då de upplever att den lösning som verkar bäst för eleven krockar med den etik som styr professionen.

I de fall där ärendet har lämnats över till socialtjänsten visar studier att socialtjänsten i många fall har varit oförmögna att tolka situationen rätt. De flickor och kvinnor som sökt hjälp sågs inte alltid som våldsoffer, utan deras situation hanterades som en ”generationskonflikt” och lösningar riktades in på att skapa överenskommelser med föräldrarna (De Los Reyes 2003). Kontakt med föräldrarna kan göra situationen värre, då föräldrarna eller släktingar är de som skapar problematiken. Barnen riskerar att bli bestraffade för att de pratat med någon utomstående om saker som familjen anser rör enbart dem (Alizadeh et al. 2011; Norberg & Törnsén 2013). När Schlytter & Linells (2010) studie utkom, angavs hedersproblematik vara nytt för socialtjänsten vilket medförde att de barn som socialtjänsten arbetade med, inte alltid fick tillgång till samma hjälp som andra fall orelaterade till heder.

Alizadeh et al (2011) menar att för en skolkurator är detta självfallet oroväckande, då deras arbete går ut på att skapa en säker miljö för eleverna där de ska kunna känna tillit för kuratorn och våga berätta om sina problem. Enbart att eleven kommit till kuratorn innebär ett stort steg för den utsatta eleven och kuratorns tystnadsplikt har uppgetts som ett viktigt skäl till varför många elever vågar berätta om sin situation. (Fox & Butler (2007) bekräftar frågan om tystnadsplikt som en viktig aspekt i skolkuratorers arbete, då elever kan känna oro för att

kuratorn inte ska hålla det som berättas konfidentiellt. Även Dina & Pajalic (2014) menar att det är viktigt att bygga upp ett förtroende för eleven, för att arbetet med barnet ska bli lyckat.

Enligt Alizadeh et al. (2011) arbetar skolkuratorer hela tiden på en skör tråd då de å ena sidan måste arbeta efter gällande lagar, vilket innebär anmälningsskyldighet. Men å andra sidan kan de misstänka att en anmälning till socialtjänsten inte kommer vara det som är bäst för eleven. Om man ser till Schlytter & Linells (2010) studie kan man se att denna oro i vissa fall kan vara befogad, då de uppger att alla hedersrelaterade fall inte alltid får den hjälp de borde.

3.4 Socialt arbete och kön

Män och kvinnors lika rättigheter är grundläggande i det svenska rättssystemet. Schlytter (2004:22) menar dock att i verkligheten betyder inte samma rättigheter att alla har samma möjligheter. Kvinnor och män har historiskt sätt behandlats annorlunda beroende på kön och mannen har setts som normen medans kvinnan setts som avvikande.

Socialstyrelsen (2008) menar dock att olika behandling av män och kvinnor kan vara positivt, då mäns och kvinnors problematik ofta ser annorlunda ut. Socialstyrelsen menar att det ibland är socialtjänstens roll att kompensera upp de skillnader som råder mellan män och kvinnor i samhället. Schlytter (2004:73–76) uppger emellertid att flickor som lever med hedersproblematik har en särskild utsatthet vilken socialtjänsten inte alltid tar hänsyn till. Vidare menar Schlytter att socialtjänsten sitter på en maktposition jämfört med flickan då det är socialnämnden som ska besluta i ärenden som gäller omhändertagande. Flickan är då utlämnad till hur socialtjänsten, och i de fall där hon är under 18 år, även föräldrarna ställer sig till hennes situation.

Mattsson (2005:19) beskriver i en studie om missbruksvård hur män och kvinnor fram till 1970-talet ofta behandlats åtskilda när det har rört sig om vård på institution. Ytterligare redogör Mattsson för hur man på 1980-talet började behandla män och kvinnor tillsammans, men att detta fick kritik då man menade att vården utgick från männens behov. Kvinnorna osynliggjordes och riskerade att bli sexuellt utnyttjade samtidigt som de fick ansvara för att ha en lugnande inverkan på männen. Vid undersökningar gällande missbruksvård uppger Segraeus (2005:155–156) att de behandlingar där enbart kvinnor deltagit visat ett positivare resultat jämfört med de grupper där könen varit blandade. Enligt Segraeus (2005:158)

upprätthålls dock mannen fortfarande som norm då mannen inom missbruksvård beskrivs som "missbrukare" medan kvinnor beskrivs som "kvinnliga missbrukare". Kvinnor uppges bli dubbelt förtryckta då de är både kvinnor och missbrukare.

Lundström & Sallnäs (2003) skildrar även hur omhändertagande av barn har skett olika beroende på kön. De beskriver hur flickors sexualitet har setts som ett problem och sexuell "lössläpphet" har legat till grund för majoriteten av omhändertagandet av flickor. Pojkar har istället omhändertagits på grund av andra orsaker såsom exempelvis kriminalitet och associat beteende. FOU 2008:2 har också visat att flickor som omhändertas på grund av hedersrelaterade problem inte alltid får de skydd de behöver. Den visar fall där flickor som varit utsatta för brott kopplade till heder inte har placerats i skyddat boende trots att de önskat detta. FOU 2008:2 visar även fall där flickor har placerats hos släktingar eller vänner till föräldrarna vilket skapat en osäker situation för flickorna. Schlytter (2016:215) uppger att pojkar inte nämns i socialtjänstens akter när det handlar hedersproblematik och omhändertagande av pojkar. Pojkar nämns först i de fall där det handlar om omhändertagande av kvinnor på grund av kontroll eller misshandel.

3.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar tidigare forskning att termen hedersproblematik började användas i slutet av 1900-talet och början av 2000-talet (SOU 2010:84). Ofta har problematiken förklarats som en del av en så kallad "hederskultur", men detta uttryckssätt har fått kritik då man inte kan hävda att våld tillhör en specifik kultur (Akpınar 2003; De Los Reyes 2003; Norberg & Törnsén 2013).

Termen hedersproblematik kan definieras genom att man begränsar någons handlingsutrymme eller utövar våld för att få någon att bete sig på ett sätt som anses upprätthålla familjens heder. Grunden för kontroll uppges vara bevarandet av kvinnans oskuld, då denna anses som symbolen för heder. Våldet kan beskrivas som: socialt, psykologiskt, symboliskt och fysiskt (Björktomta 2019; Schlytter & Linell 2010). FN (2009) räknar hedersproblematik som en del av mäns våld mot kvinnor.

Arbetet med hedersproblematik uppges vara komplicerat. Ofta är det skolkuratorer som först möter problematiken (Alizadeh et al. 2011). Det finns dock väldigt få studier i ämnet. Gruber (2011) menar att kunskapen kring hur många professionella arbetar i frågan om

hedersproblematik generellt är mycket begränsad. Alizadeh et al. (2011) och De Los Reyes (2003) menar att i de fall av hedersproblematik där ett ärende har gått vidare till socialtjänsten, har de inte alltid haft rätt kunskap om hur man ska bemöta problematiken. Detta har i sin tur gjort att skolkuratorer inte alltid känner förtroende för att ärendet kommer att hanteras korrekt i de fall där en anmälan till socialtjänsten är nödvändig (Alizadeh et al. 2011; De Los Reyes 2003).

Problematiken kan drabba både män och kvinnor. Mannen förväntas kontrollera kvinnans sexualitet fram tills hon gifter sig och om han vägrar kontrollen kan även han utsättas för hot och påtryckningar. Båda könen kan också tvingas till arrangerade äktenskap (Akpinar 2003; Björtomta 2019; Schlytter & Linell 2010; SOU 2010:84). Schlytter (2004:22) menar att män och kvinnor historiskt sätt har behandlats annorlunda beroende på kön och att män ses som normen i samhället medan kvinnan betraktas som avvikande. SOU 2008:2 visar att flickor inte alltid får det skydd de behöver när de hamnar hos socialtjänsten på grund av hedersproblematik.

4 Teoretiska utgångspunkter

I denna studie har en socialkonstruktivistisk och en intersektionell teori använts, för att granska hur skolkuratorer beskriver sitt arbete med hedersproblematik hos skolelever och de utmaningar det medför. Det socialkonstruktivistiska perspektivet har valts för att på makronivå förstå hur rådande normer påverkar den kontext man befinner sig i. Då man kan vara utsatt oberoende av kön, klass och etnicitet har ett intersektionellt perspektiv valts för att på mikronivå kunna förstå de föreställningar som ligger bakom problematiken.

4.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism syftar enligt Wenneberg (2010:30-31) till att förklara hur den sociala kontext vi befinner oss i påverkar vår kunskap. Utgångspunkten till detta är att utgå ifrån att all kunskap är socialt konstruerad. Burr (2003:2) menar att ett socialkonstruktivistiskt

perspektiv innebär att man är kritisk till sättet som vi normalt sätt uppfattar världen omkring oss på och hur vi brukar ta den för givet. Det betyder också att man måste vara kritisk till hur man uppfattar sig själv. Alla samhällen skapar sina egna normer. När Björktomta (2019) genomförde en studie gällande våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige framkom det att alla deltagare i studien beskrev sin tillvaro genom stor kontroll över kvinnans sexualitet, stark betoning på familjens heder och tydliga könsroller där normen var att mannen var familjens försörjare och kvinnan ansvarig för hem och familj.

Wenneberg (2010:30) uppger att socialkonstruktivism utgår från att kontexten vi befinner oss i är konstruerad och alltså är en produkt av medvetna tankar och handlingar. Burr (2003:46) menar i sin tur att språket har stor betydelse. Hur vi använder oss av språket gör mer än bara beskriver den värld vi befinner oss i. Faktum är att språket är det som konstruerar världen omkring oss och hur vi sen använder det får konsekvenser. Wenneberg (2010:148-149) förklarar att genom språket gör vi skillnader och uppdelningar mellan människor samtidigt som vi tillfogar människor beteenden.

Enligt Wenneberg (2010:13–14) går den socialkonstruktivistiska teorin ut på att man inte tar det man ser för givet. Det som verkar naturligt skulle egentligen kunna vara på något annat sätt. Wenneberg menar att detta går att applicera när vi exempelvis studerar andra kulturer.

Det samhälle man har växt upp i ses som det naturliga sättet att leva på. Detta bör finnas i åtanke när man studerar hedersproblematik. I Björktomtas (2019) studie beskrev vissa deltagare sin pappa som en man som helt enkelt ville skapa ett tryggt liv för sina barn. Men då verkligheten är i ständig utveckling förklarar Burr (2003:4) att den kontext ens föräldrar har växt upp i, är annorlunda från den som deras barn växer upp i. Därför måste man vid studier av verkligheten förstå att all kontext är en produkt av historia och kultur. Vi kan inte anta att vårt sätt att se på världen är det enda riktiga.

Wenneberg (2010:13–14) menar att när man möter människor från andra kulturer så ser man andra sätt att leva på som är det naturliga för dem. Alltså bör man inte i förväg dra slutsatser för hur något ligger till, eftersom allting är kontextbundet. Detta bekräftas av Burr (2003:4) som menar att alla samhällen är en produkt av de sociala och ekonomiska förhållande som har rått i just detta samhälle. Därför uppger Wenneberg (2010:58) att socialkonstruktivism går ut på att avslöja något som på ytan ser naturligt ut faktiskt inte är det. Istället är allting under ytan en produkt av social påverkan. Burr (2003:81) menar att genom att acceptera att det finns

många olika verkligheter, som konstruerats inom olika historiska eror och kulturer, kan vi inte anta att en av dessa verkligheter är den rätta. Burr uppger därför att avsaknaden av en definitiv sanning utgör grunden för teorin om socialkonstruktivism.

4.2 Intersektionalitet

Intersektionalitet kan enligt Mattsson (2010:17-18) enkelt beskrivas som ”skärning” eller ”korsning” och syftar till att göra en analys av maktstrukturer. Begreppen används för att analysera hur kön, sexualitet, klass och etnicitet används för att tillsammans konstruera olika maktförhållanden. De Los Reyes & Mulinari (2005:90) menar att de olika begreppen och dess samspel används därför att maktförhållande inte går att undersökas genom att enbart fokusera på ett enskilt begrepp. Det är hur de tillsammans kombineras som skapar över- och underordningar i samhället. Ahrne (2016:177) uppger att intersektionalitet används för att belysa de skillnader som kan finnas mellan människor även om de utifrån sätt verkar tillhöra samma grupp. Detta då förtryck inte enbart behöver ske på grund av ett av dessa begrepp utan det sker ofta i kombination av flera olika begrepp samtidigt.

4.2.1 Klass

Enligt Mattsson (2010:17-18) refererar begreppet klass till en hierarkisk ordning i ett samhälle samt de maktrelationer som råder inom olika grupper. Svallfors (2016: 36-37) beskriver begreppet som materiell ojämlikhet mellan olika människor i samma samhälle. Yrke, arbetsuppgifter och utbildning speglar vilken klass människor anses tillhöra. Svallfors (2016:36-37) talar även om att klass enbart kan definieras om man utöver yrke och utbildning även generellt umgås med, gifter sig och bildar familj med människor som har samma typ av nivå av arbete och utbildning. Enligt De Los Reyes (2003) har det framkommit att det vid hedersproblematik inte har hittats några samband mellan utbildning, klass eller arbetssituation.

4.2.2 Kön

Enligt Evertsson (2016:51) innebär begreppet kön inte enbart man och kvinna. Istället menas det att kön är något som skapas socialt. Könsskillnader innebär inte bara biologiska skillnader, utan det syftar även till att uppmärksamma de skillnader som finns i samhället

mellan män och kvinnor. Ytterligare uppger Evertsson (2016:51) att mannen anses som norm medan kvinnan anses vara avvikande. Björktomta (2019) uppger att liknande normer råder i familjer med hedersproblematik. Det vill säga starka könsroller där mannen anses vara familjens försörjare och kvinnan anses vara ansvarig för familj och hem. Mattsson (2010:17-18) menar att inget kön består av homogena grupper, utan alla är individer med olika liv och olika erfarenheter. Norberg & Törnsén (2013) uppger i sin tur att hedersproblematik kan drabba alla, dock kan yttrandet av det se ut på olika sätt. Hedersrelaterade restriktioner finns för både flickor, kvinnor, pojkar, män, barn och föräldrar och återfinns redan från förskoleålder upp till vuxen ålder.

4.2.3 Sexualitet

Mattsson (2010:64) menar att den heterosexuella normen har ett starkt fäste i vårt samhälle. Sexuella relationer och vem man väljer att leva sitt liv med påverkar ens möjligheter i samhället. Den heterosexuella normen tvingar många med en annan sexuell läggning att hålla tyst om denna, för att inte ses som avvikande. Bogren (2016:100) menar att uppfattningen om att det finns en ”normal” sexuell läggning även påverkar hur samhället utformas. Norberg & Törnsén (2013) uppger att när det gäller hedersproblematik i en familj där homosexualitet inte är accepterat, lever en homosexuell man med samma förtryck som en kvinna. Även om han sett till familjens normer borde ha mer makt jämfört med kvinnorna. Vidare menar Björktomta (2019) att det inom familjer med hedersproblematik finns en stark sexuell moral och kvinnans sexualitet kontrolleras hårt. Bogren (2016:100) framhåller att sammankopplingen mellan makt och moral utgör en av den viktigaste processen bakom sexuell ojämlikhet.

4.2.4 Etnicitet

Mattsson (2010:76) uppger att användandet av etnicitet i en intersektionell analys syftar till att undersöka hur diskriminering och ojämlikhet skapas när man pratar om kultur och ”ras”. Meningen är inte att diskutera huruvida det finns skillnader mellan olika grupper av människor eller inte, utan tanken är att diskutera hur dessa skillnader i så fall skapas. Vidare menar Mattsson (2010:76) att etnisk samhörighet kan skapas genom ekonomiska resurser, bostadsområde, kultur eller språklig samhörighet. Alltså är begreppet etnicitet diffust, då det finns många komponenter som kan hålla ihop, men också hålla isär, människor. Enligt De Los

Reyes (2003) distanserar man sig från det allvarliga i brottet när man använder etnicitet eller kultur som förklaring till varför vissa brott sker. Istället ses det som något som helt enkelt händer i ”den kulturen”. De Los Reyes menar vidare att förövaren börjar anses vara en produkt av sin kultur och med det förnekar man vissa typer av förtryck. Dock framhåller De Los Reyes att detta inte alltid betyder att man gör det därför att man ser ner på andra kulturer, utan det kan även visa på att det finns en underliggande rädsla för att skapa fler fördomar och ökad rasism om man börjar tala om problemet.

5 Metod och metodologiska överväganden

5.1 Kvalitativa intervjuer

Syftet med denna studie är att undersöka hur skolkuratorer beskriver sitt arbete med hedersproblematik hos skolelever. Studien genomfördes genom semistrukturerade intervjuer med sju skolkuratorer som alla har erfarenhet av att arbeta med hedersproblematik.

Studien är utförd med en kvalitativ ansats, vilket betyder att den syftar till att hitta mönster i det studerade ämnet och hur det företräds i samhället (Troost 2005:9–14). Svensson & Ahrne (2015:29–30) menar dock att alla forskningsprojekt är påverkade av den miljö man befinner sig i och vilka tidigare erfarenheter man har. Då jag under en längre tid har varit intresserad av studiens ämne, hade jag redan en viss förståelse och hade på egen hand läst in mig på ämnet. Men då Bryman (2011:340) menar att kvalitativa studier är tolkande valde jag en sådan metod för att kunna förstå hur yrkesvägsamma arbetar med hedersproblematik och hur de tolkar ämnen som jag tidigare läst om. Bryman (2011:430) menar att kvalitativa studier ofta används i samhällsvetenskaplig forskning för att studera hur man resonerar eller agerar, samt för att försöka urskilja handlingsmönster. I den här studien har jag försökt urskilja gemensamma och åtskilda nämnare för hur skolkuratorer beskriver sitt arbete med hedersproblematik hos skolelever.

Kvalitativa metoder har visat sig effektiva vid studier gällande människors uppfattningar, då tillvägagångssättet bygger på att man undersöker ett visst ämne genom intervjupersonens ögon (Bryman 2011:367; Troost 2005:14). Bryman (2011:415) beskriver hur det i

semistrukturerade intervjuer används en intervjuguide (se bilaga 1) där de teman som ska diskuteras finns nedskrivna. Som Bryman (2011:425) beskriver så ställdes frågorna för att besvara studiens syfte, men intervjupersonerna hade möjlighet att svara med egna ord. Frågorna ställdes inte alltid i samma ordning som de stod i intervjuguiden, utan följdes åt de håll intervjupersonens svar gick åt. Precis som May (1997:150) menar så gav detta sätt att intervjua också mig som intervjuare möjlighet att, om det skulle behövas, ställa följdfrågor på något som intervjupersonen tog upp. Intervjupersonen fick också chans att utveckla egna resonemang och få fram sin personliga uppfattning om det ämne som diskuteras.

5.2 Urval och Genomförande

I denna studie har sju personer intervjuats genom fyra singelintervjuer och en dubbelintervju. Alla respondenter är utbildade socionomer som arbetar hel- eller halvtid som kuratorer. Två av dem arbetar på grundskola, en på mellanstadieskola, tre på gymnasium och en har bakgrund som skolkurator men arbetar nu på centralt verksamhetsstöd. Alla kuratorer arbetar eller har arbetat med hedersproblematik.

För genomförandet av denna studie användes ett målinriktat urval i kombination med ett snöbollsurval. Ett målinriktat urval innebär enligt Bryman (2011:434) att man strategiskt tar kontakt med en eller flera personer som man tror kan vara relevanta för studien. Snöbollseffekten innebär enligt Halvorsen (1992:102) att man låter en intervjuperson som man redan har kontakt med, ge tips om fler intervjupersoner som den tror kan ha kunskap om det studerade ämnet.

För att hitta passande personer för min studie kontaktade jag en skolkurator som jag varit i kontakt med tidigare, och som jag visste hade arbetat med hedersproblematik. Bryman (2011:350) menar att när ett målinriktat urval görs, går det normalt sätt genom två nivåer, det första på organisationsnivå och det andra på individnivå. Men då jag redan hade haft kontakt med skolkuratoren kunde jag i detta fall gå direkt till steg två och ta kontakt på individnivå. Denna skolkurator kunde sedan kontakta en kollega, vilket resulterade i en gruppintervju med dessa två som respondenter.

För att hitta ytterligare respondenter tog jag målinriktade kontakter genom att kontakta skolkuratorer på olika skolor. Jag frågade skolkuratorerna om de arbetade med

hedersproblematik och om de skulle vara intresserade av att ställa upp i en intervju. I de fall där skolkuratorerna gick med på att intervjuas kunde jag, i linje med vad Eriksson- Zetterquist & Ahrne (2015:41) och Bryman (2011:196) beskriver som ett snöbollsurval få kontakt med ytterligare respondenter. Eriksson- Zetterquist & Ahrne (2015:41) och Bryman (2011:196) menar att när man får kontakt med en person som har kännedom om ämnet som studeras, så kan man genom denna person få vidare kontakt med fler respondenter. Genom de skolkuratorer jag kom i kontakt med kunde jag få namn och kontaktuppgifter till fler personer som kunde tänkas vara intresserade av att delta i studien.

Alla respondenter kontaktades via antingen mail och/eller telefon. Vid mailkontakt skickades en kort beskrivning av studien ut tillsammans med en presentation av mig som forskare. Det bifogades även ett informationsbrev där studien beskrevs samt kontaktuppgifter till mig och min handledare (se bilaga 2). Vid telefonkontakt presenterade jag mig och beskrev syftet med studien samt anledningen till varför jag ringde. I de fall där respondenten tackade ja till en intervju mailade jag sedan informationsbrevet och ovan nämnda kontaktuppgifter till personen.

Jag lät det vara upp till intervjupersonerna att bestämma var intervjuerna skulle ta plats för att de skulle kunna känna sig så bekväma som möjligt (jmf Eriksson- Zetterquist & Ahrne 2015:42-43 & Lantz 1993:109). Jag uppgav sedan de dagar jag hade möjlighet att genomföra intervjuer och lät respondenterna välja datum och tid som passade deras schema (jmf ibid). En av intervjuerna genomfördes på ett café som valdes av respondenterna. Eriksson- Zetterquist & Ahrne (2015:42-43) menar dock att en offentlig miljö oftast inte är optimal för intervjuer, då de kan störas av ljud runt omkring. Vid vårt intervjutillfälle var vi de enda gästerna på kaféet, vilket gjorde att intervjun gick att genomföras utan avbrott eller störningar. Resterande fyra intervjuer genomfördes på respektive respondents arbetsplats. Även dessa intervjuer skedde ostört, men Eriksson- Zetterquist & Ahrne (2015:42-43) varnar för att intervjuer på någons arbetsplats kan medföra att intervjupersonen vill framställa sig själv på ett visst sätt, exempelvis som en god kollega. Vid de intervjuer jag utförde var jag ensam i rummet tillsammans med respondenterna, vilket gav respondenterna fritt utrymme att uttrycka sig som de önskade utan att kollegor kunde höra dem.

Vid intervjuerna användes den redan skrivna intervjuguiden för att kunna få fram det material som behövdes för studien (jmf Eriksson- Zetterquist & Ahrne 2015:44). I ett fall hade

intervjuguiden skickats i förväg till respondenterna. Bryman (2011:415) menar att semistrukturerade intervjuer är utformade så att intervjupersonen ska kunna tolka frågorna och svara med egna ord. I detta fall hade respondenterna haft mer tid än övriga respondenter att förbereda sina svar, vilket kan ha medfört att deras svar inte alltid kom spontant till skillnad från de andra intervjuerna.

Alla intervjuer spelades in, med respondenternas samtycke, för att jag sedan skulle kunna transkribera materialet (jmf Eriksson- Zetterquist & Ahrne 2015: 50). Inspelningen gjordes med mobilappen ”Diktafon” och sparades sedan i mobilen fram tills det att studien var avslutad. Intervjuerna transkriberades för att materialet skulle gå att koda och tematisera. Efter att studien avslutats förstördes dokumenten och det inspelade materialet raderades.

5.3 Metodens förtjänster och begränsningar

Både kvantitativa och kvalitativa studier har fördelar och nackdelar. Bryman (2011:369) menar att kvantitativ forskning huvudsakligen går ut på att mäta hur resultaten representerar en generell uppfattning om forskningsämnet hos en viss population eller grupp. Vidare menar Bryman (2011:168-169) att resultaten inte enbart ska företräda en specifik person utan representera ett stort antal människor. Kvalitativa studier används enligt Ahrne & Svensson (2015:9) när man inte är intresserad av att mäta statistik, utan istället vill göra en djupare studie av ett visst ämne. Eftersom denna studie fokuserar på specifika respondenter, i form av skolkuratorers, uppfattningar och åsikter, valdes istället en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer.

En fördel vid kvalitativa semistrukturerade intervjuer, som bidrog till mitt val av denna metod, är att jag kunde anpassa frågorna utefter intervjupersonens svar samt välja i vilken ordning jag ställde dem (jmf Eriksson- Zetterquist & Ahrne 2015:37). Detta hjälpte till att få fram fler nyanser och dimensioner av studien jämfört med vad jag hade fått vid enbart förutbestämda frågor eller exempelvis en kvantitativ enkätundersökning (jmf ibid). Dock varnar Bryman (2011:368) för att man vid en kvalitativ intervju bör tänka på att det som tas upp under intervjun påverkas av vilka följdfrågor jag som forskare anser betydelsefulla att ställa. Detta på grund av att en semistrukturerad intervju börjar tämligen öppen, för att efter

hand smalna av med hjälp av följdfrågor som jag baserar på det intervjupersonen berättat (jmf ibid). Eliasson (1995:119) tar också upp att man som forskare aldrig kan vara helt objektiv. Jag har därför eftersträvat att vara så öppen det bara går mot den situation som undersökts.

Vid valet av metod övervägde jag även nackdelar. Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2015:54) menar att en nackdel med en kvalitativ metod är att resultatet av en intervju kommer från en viss plats och ett visst tillfälle. Då intervjuerna endast genomfördes en gång med varje respondent och de svar som angavs enbart representerar vad intervjupersonen kände vid det specifika tillfället, är detta något som påverkar resultatet. Något som ytterligare påverkar och som Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2015:54) tar upp är att det inte går att vara säker på att jag som intervjuare tolkar intervjupersonens svar exakt så som intervjupersonen menar det. Detta kan i sin tur påverka resultatet av studien.

5.4 Tillförlitlighet

Bryman (2011:354-355) menar att tillförlitlighet inom kvalitativ forskning består av fyra delkriterier: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjligheten att styrka och konfirmera. För att studien ska vara trovärdig bör forskaren se till att intervjupersonerna ska få tillgång till att läsa materialet innan studien ges ut (ibid). Alla intervjupersoner blev erbjudna att ta del av transkriberingen från deras intervju. Detta gjordes genom så kallad respondentvalidering: intervjupersonerna skulle få chans att validera att de blivit rätt förstådda och att resultatet speglar den verklighet och uppfattning som intervjupersonerna befunnit sig i under intervjun (jmf Bryman 2011:353-355).

Med överförbarhet menas det hur pass överförbara studiens resultat är på en annan miljö eller grupp (Bryman 2011:355). Resultatet av denna studie är enbart representativt för de intervjuade i studien, vilket gör att de inte är överförbara på andra grupper. Trost (2005:112) menar att för att svaren ska representera en större grupp, krävs det att samma frågor skulle kunna ställas igen och generera samma svar. Trost menar vidare att vid intervjuer är detta inte möjligt då intervjutillfällena inte är statistiska. Intervjun påverkas av den miljö som intervjupersonen befann sig i vid intervjutillfället och de uppfattningar intervjupersonen hade just då. Svaren skulle inte nödvändigtvis bli desamma om intervjun utfördes en gång till.

För att bedöma hur pålitlig studien är bör en fullständig redogörelse av alla steg i forskningsprocessen redogöras (Bryman 2011:355). Detta har gjorts genom att alla delar i studien har förklarats och motiverats i denna uppsats. För att styrka tillförlitligheten bör man visa att man som forskare inte har låtit den teoretiska inriktningen på studien eller personliga värderingar påverka intervjuerna samt visa att allt material är insamlat på ett sätt som är relevant för studien (Bryman 2011:355 & Trost 2005:113). Genom att använda en semistrukturerad intervjuguide fick intervjupersonerna möjlighet att använda sina egna ord för att förklara sitt arbete. Detta gjordes för att säkerhetsställa att intervjupersonernas synsätt fångades i intervjun.

Enligt Bryman (2011:355) bör man som forskare kunna styrka att man har handlat i god tro för att kunna styrka och konfirmera sin forskning. Vidare menar Bryman att man inte ska låta teoretiska inriktningar eller personliga åsikter färga intervjuerna eller resultatet av studien. För att påvisa att denna studie gjorts i god tro gjordes intervjuguiden med tidigare forskning som inspiration. Inga frågor ställdes för att få svar på något som enbart var av personligt intresse. För att intervjuerna skulle bli professionella och få samma innehåll utgick de från samma frågor. Detta gjordes för att det material som kom fram under intervjuerna skulle få hög tillförlitlighet (jmf Lantz 1993:38).

5.5 Analysmetod

Vid utförandet av denna studie spelades intervjuerna in för att sedan transkriberas. När detta var gjort kodades och kategoriserades materialet för att se om de innehöll gemensamma teman. Uttalanden som visade på andra synvinklar än det som uppkommit i övriga intervjuer uppmärksammades även de. Trost (2005:125) förklarar att man samlar in material för att sedan kunna koda det. Sedan tolkas kodningen och de teman som framkommit vilket resulterar i studiens resultat. Intervjuerna transkriberades allt eftersom de utfördes och under tiden uppkom idéer och tankar kring hur de skulle kunna tolkas och kodas.

Materialet delades upp i teman som sedan analyserades med hjälp av teorierna intersektionalitet och socialkonstruktivism. Kodningen skedde genom att återkommande

teman uppmärksammades och sammanställdes i en tabell. Vid kodningen framkom teman som besvarade frågeställningarna: hur skolkuratorer definierar hedersproblematik, hur skolkuratorer beskriver sitt arbete med hedersproblematik hos skolelever samt huruvida de beskriver att arbetet sker beroende på elevens kön.

5.6 Etiska överväganden

Innan intervjuerna genomfördes informerades intervjupersonerna om vilken tid det beräknades ta i anspråk, hur dokumentationen skulle göras, hur resultaten skulle redovisas och på vilket sätt intervjupersonerna skulle få ta del av dem (jmf Lantz 1993:62-63). Alla intervjuer gjordes med det grundläggande individskyddskravet i åtanke, vilket betyder att alla intervjupersoner blev informerade om studiens syfte, intervjupersonerna fick skriva på ett samtyckesformulär, jag skrev inför varje intervju på ett konfidentialitetsformulär och de blev försäkrade om att resultatet av deras medverkan inte kommer att publiceras någon annanstans än i denna uppsats (jmf Vetenskapsrådet u.å)

Intervjuerna i denna studie utgick från Vetenskapsrådets (u.å) grundläggande individskyddskrav. Detta kan preciseras i fyra huvudkrav, vilka är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

För att uppfylla informationskravet fick intervjupersonerna innan intervjun information om studiens syfte, på vilket sätt intervjun skulle genomföras, att svaren som framkommer enbart skulle användas för forskning samt att deltagandet var frivilligt och när som helst gick att avbryta (jmf Vetenskapsrådet u.å). Intervjupersonerna fick i överensstämmelse med Vetenskapsrådet (u.å) även information om att svaren som framkom under intervjun endast skulle användas för denna specifika studie. I enighet med informationskravet fick respondenterna innan intervjuerna ta del av ett informationsbrev (se bilaga 2) där detta förklarades.

Intervjupersonerna blev även ombudda att skriva på ett samtyckesformulär (se bilaga 3) vilket enligt Svedmark (2012:104) görs för att intervjupersonerna själva ska kunna ta ställning till huruvida de vill delta i studien eller inte. Krav på samtycke innebär enligt Vetenskapsrådet

(u.å) att intervjupersonen måste ge sitt samtycke till att intervjun utförs. Det betyder också att intervjupersonerna ska ha rätt att avbryta intervjun om de känner ett sådant behov.

För att skydda etiskt känsliga uppgifter om intervjupersonerna eller deras svar skrev jag innan varje intervju på ett formulär gällande konfidentialitet (se bilaga 4). Enligt Vetenskapsrådet (u.å) ska detta göras innan intervjuerna utförs då det innebär att konfidentialitetskravet uppfylls. Jag förvarade sedan allt material från intervjuerna oåtkomligt för obehöriga, och efter att studien avslutats raderade jag inspelningarna och förstörde det transkriberade materialet. Jag försäkrade även att inga namn eller arbetsplatser skulle gå att identifiera i uppsatsen (jmf Vetenskapsrådet u.å).

I enighet med nyttjandekravet har det material som framkommit under denna studie endast använts för att slutföra denna uppsats (jmf Vetenskapsrådet u.å). I överrensstämmelse med Lantz (1993:63) gicks de etiska regler som exempelvis konfidentialitet, dokumentation och var resultaten kommer att publiceras igenom i början av varje intervju.

När det handlar om etisk känslighet påverkas den beroende på ämne och om intervjupersonen är myndig eller omyndig (Nygren 2012:29). Då studien utfördes genom kvalitativa intervjuer innebar detta att jag som forskare kom i direktkontakt med de människor som också är grundkällan för studiens resultat. Då hedersproblematik är ett känsligt och omstritt ämne valde jag att intervjua skolkuratorer som arbetar med frågan istället för de som upplever eller har upplevt hedersproblematik. Detta gjordes för att minimera riskerna för att intervjupersonerna skulle komma till psykisk skada, vilket enligt Nygren (2012:29) kan vara en risk vid kvalitativa studier. När det gäller studier angående hedersproblematik löper intervjupersonen även risk för fysisk skada, då personen riskerar konsekvenser från familj eller släkt för att ha pratat om interna regler med en utomstående (jmf Alizadeh et al. 2011). Inga namn eller arbetsplatser nämns i studien, vilket gör att kuratorerna kan berätta om sina erfarenheter utan att riskera att någon blottas eller går att identifiera.

För att en studie ska vara etiskt försvarbar bör den vara av god kvalitet och forskningen bör frambringa något av värde (Nygren 2012:27). Vid kvalitativa studier som denna, kan resultatet inte generaliseras eller statikeras vilket gör mätningen svårare, men dock inte omöjlig. Istället för att mäta statistik och ett generaliserbart resultat kan man granska huruvida resultatet besvarar studiens frågeställningar (Nygren 2012:27). Enligt Bryman (2011:415) bör

man också för bättre tillförlitlighet lägga tyngdpunkten på det som intervjupersonen upplever som viktigt vid en förklaring av händelser eller mönster och inte enbart egna intressen. Vid slutet av intervjuerna fick intervjupersonerna i enighet med Lantz (1993:64–65) möjlighet att ställa frågor och en sammanfattning av intervjun gjordes. Detta för jag skulle kunna spegla och återkoppla till det intervjupersonen har sagt och visa att jag har uppfattat det som kommit fram under intervjun på ett korrekt sätt.

6 Resultat och Analys

Resultatet av denna studie visar att skolkuratorer definierar hedersproblematik genom begreppen kontroll och kollektiv. För att beskriva arbetet med skolelever uppkom begreppen handlingsutrymme och samverkan, vilket beroende på respondent beskrevs fungera med varierat resultat. Respondenterna arbetar i tre olika kommuner vilket kan ha påverkat deras uppfattning, då alla kommuner inte har samma handlingsplan och samarbete. I svaren gick det att skönja ett samband mellan storleken på kommun och hur väl samarbetet mellan skola och andra aktörer fungerat. I de mindre kommunerna beskrevs samarbetet som välfungerande medan det i den största kommunen beskrevs som bristande. Slutligen visar resultatet att respondenterna uppger att deras arbete med skolelever sker individbaserat och inte beroende på kön. Detta trots att de uppger att de kan se en viss skillnad i hur hedersproblematik yttrar sig för flickor och pojkar.

6.1 Skolkuratorers definitioner av hedersproblematik

I studien framkom två huvudteman för att definiera hedersproblematik. Dessa är kontroll och kollektiv. Dock uppgavs området hedersproblematik vara stort och komplicerat att definiera, då många olika komponenter måste vägas in för att man ska kunna förstå helheten.

6.1.1 Kontroll

Ett vanligt förekommande sätt att beskriva hedersproblematik var kontroll. Gränsen för vad som ansågs vara ”för” kontrollerande uppgavs som svår att definiera. Under studien beskrevs

kontroll framförallt på tre sätt: *sexuell kontroll, kontroll på olika nivåer och begränsat livsutrymme*. Vid definition av hedersproblematik uppgavs det att det ibland kunde vara svårt att avgöra huruvida det rörde sig om sträng barnuppfostran eller om det var en fråga om heder:

Föräldrar eller hemmet sätter gränser. De [barnen] får inte gå ut på kvällen eller så måste de komma hem direkt från skolan. Där handlar det om kontroll, men om det sen handlar om heder eller inte, det vet jag inte. - Intervjuperson 7

Tidigare forskning menar att för de som lever med hedersproblematik kan fritiden vara mycket begränsad (Norberg & Törnsén 2013). Respondenterna i studien visade en medvetenhet för att det mycket väl kunde vara så. Men de uppgav samtidigt att det i vissa fall kunde vara svårt att avgöra när kontrollen var "för" hård och ifall kontrollen i så fall grundade sig i heder.

Tidigare forskning har visat att hedersproblematiken kan bestå av kontroll över kvinnans sexualitet (Björktomta 2019). Mannen bör beskydda kvinnans oskuld då den beskrivs som symbolen för familjens heder och måste bevaras fram tills äktenskapet (Akpınar 2003). Detta synsätt framgick också i intervjuerna där respondenterna beskrev kontroll av flickors sexualitet som en del av hedersproblematiken:

Vi hade på en skola här i [kommunen] en flicka som hade en bror som inte var mycket äldre än hon själv. Men flickan hade en lektion i någon lokal som var lite längre bort. Då var det sagt att flickan inte var van vid att röra sig själv, så föräldrarna ville att brodern skulle följa henne. Det tyckte väl skolan från början var en gullig och fin insats, men efter ett tag så gick det upp för skolpersonalen att han gör ju inte det för att han ska vara snäll. Han gör ju det för att se till så att hon kommer fram utan att någon kan prata med henne - Intervjuperson 6

Med detta beskrev respondenten hur de i vardagen kunde se hur kontroll utövades över flickor för att kontrollera deras sexualitet, vilket går i linje med tidigare forskning där det framkommit att det inom familjer med hedersproblematik finns en stark sexuell moral baserad på kontroll av flickors sexualitet (jmf Björktomta 2019). Det uppgavs flera exempel på hur respondenterna sett hur pojkar i likhet med vad tidigare forskning visat, kontrollerat systrar

för att se till att de inte gjorde något som ansågs vara förbjudet (jmf Norberg & Törnsén 2013).

I studien framkom funderingar kring sexualitet och hur kontrollen av denna sträckte sig bortom kontrollen av kvinnans oskuld. Precis som Norberg & Törnsén (2013) uppgett, beskrev respondenterna att även mäns sexualitet kontrolleras och de beskrev hur homosexuella män var rädda för att berätta om sin sexuella läggning:

Det är inte alltid man är helt öppen med det [homosexualitet] för det kan vara en stor skam. För tänk att vilja gifta sig med en man och så blir man tvingad till att gifta sig med en kvinna? Bara det är ju helt tokigt. - Intervjuperson 6

Ur ett intersektionellt perspektiv går det att tolka respondenternas uttalande som att de anser den heterosexuella läggningen vara norm i samhällen med hedersproblematik. Det medför i sin tur att de som faller utanför normen behöver hålla sin läggning hemlig för att slippa konsekvenser från familjen. Det kan tolkas som att sexualiteten bildar ett underläge för individen vilket ger familjen makt. Denna makt är så stark att många sedan går med på familjens krav på giftermål mot sin egen vilja (jmf Mattsson 2010:64 & Bogren 2016:100).

I intervjuerna framkom synen på kontroll som något som bestod av flera nivåer. Tidigare forskning visar att hedersproblematik kan innebära många olika typer av kontroll, vilket i sig kan ske genom olika metoder (jmf Björktomta 2019). Respondenterna betonade att det var riskabelt att paketera hedersproblematik och kontroll för mycket, då kontrollen upplevdes bestå av flera olika nivåer. Skillnad i ålder på både de som utsattes för kontroll och de som kontrollerade uppgavs göra skillnad i hur grov kontrollen ansågs vara:

På den ena skolan jag arbetar på går det bara barn från förskolan till trean. Där finns en pojke som går i tredje klass som säger till sina småsyskon att du vet om att du inte får lov att dansa, du vet om att du inte får lov att sjunga i kören, du vet om att du inte får spela fotboll. Då går den här pojken alltså bara i tredje klass [...]
- Intervjuperson 1

I detta fall visade respondenten en upprördhet över att så pass små barn redan utsatte och utsattes för vad som gick att uppfatta som grov kontroll. Samtidigt pekade respondenten på att man inte ska lägga skulden på barnen:

[...] men de lär sig redan från början. De tycker ju att de är duktiga. De gör bara som de blir tillsagda att göra. – Intervjuperson 1

Respondenten uppgav att barnen inte är ansvariga för kontrollen utan att de enbart gör det som de blir upplärda att göra. Sett ur en socialkonstruktivistisk synvinkel kan man tolka respondentens utsaga som att föräldrarna är präglade av den kontext de själva växt upp och levt i. Men samhället förändras och barnen lever i en annan kontext jämfört med vad föräldrarna gjort (jmf Burr 2003:4). Detta skapar en trevägskonflikt där föräldrarna har sitt synsätt, det nuvarande samhället har sitt synsätt och barnen hamnar i kläm när de förväntas anpassa sig efter båda synsätten samtidigt. En av respondenterna framhöll att det som skolkurator var viktigt att försöka förstå alla synsätten för att kunna definiera hedersproblematik:

Syner och inställningen till ett synsätt som inbegriper heder tar generationer. Jag tänker att alla föräldrar vill sina barns bästa. Men man har olika vägar att gå dit. Det tycker jag är en ledstjärna som är bra att ha med sig. Det är inte för att de vill sina barn illa som de gör så, utan det är för att det någonstans tänker att detta är det rätta alternativet. - Intervjuperson 7

Respondentens resonemang går att tolka socialkonstruktivistiskt genom att se människor som produkter av olika samhällen och kulturer. Det framkom i intervjun att vi inte genast kan anta att vårt eget sätt att tolka situationer är det enda riktiga (jmf Burr 2003:81) Resonemanget går också att jämföra med tidigare forskning som visar att även i familjer där det kan finnas hot och kontroll, kan det också finnas tillgivenhet och kärlek (De Los Reyes 2003). I studien uppkom det att man som skolkurator måste försöka förstå alla sidor för att kunna definiera vad hedersproblematik är.

Det tredje sättet att definiera kategorin kontroll är begränsat livsutrymme. Till skillnad från tidigare forskning där kultur ofta nämns i samband med hedersproblematik, så uppkom kultur endast en gång i studien (jmf De Los Reyes 2003). Detta var i samband med att en av respondenterna förklarade vad livsbegränsande normer kunde byggas på. Kultur angavs vara en del av många olika faktorer som påverkade normer och förväntningar. Framförallt uppgavs, i överensstämmelse med annan forskning, andra omständigheter som anledningar till

att många elever kände sig begränsade. Elever uppgavs bli förbjudna att använda Facebook eller sociala medier, de fick inte umgås med vem de ville och de fick inte ha relationer med vem de ville (jmf Björktomta 2019). En av respondenterna summerade begränsat livsutrymme och definitionen av hedersproblematik genom att säga:

Det finns en journalist som kallar det för skambrott istället för hedersbrott, vilket jag tycker är rätt så bra. För det finns ju ingen heder i att begränsa en annan människa på det sättet. – Intervjuperson 2

Under intervjuerna betonades det att begränsningar i livsutrymmet gäller både pojkar och flickor, men att det kan se olika ut. Flickorna uppgavs bli kontrollerade av sina bröder, vilket gör det lätt att tro att pojkarna egentligen är fria. Men respondenterna tryckte på uppfattningen om att även bröderna begränsades genom att ständigt behöva bevaka sina systrar. Sätt ur ett socialkonstruktivistiskt synsätt kan man tolka situationen genom att säga att något som ser naturligt ut på ytan, faktiskt inte är det (jmf Wenneberg 2010:58). Respondenternas utsagor visar att även de kontrollerande parterna som utåt sätt är fria, även de egentligen är begränsade i vad de kan och inte kan göra.

Ur en intersektionell synvinkel kan man tolka respondenternas utsagor som att pojkar ofta antas ha mer frihet på grund av sitt kön. Genom att se dem som män antar man att de inte lever under samma begränsningar som kvinnor (jmf Evertsson 2016:51). Normerna som styr inom samhällen med hedersproblematik skapar olika klasser, vilket i sin tur åberopar till en viss maktordning mellan pojkar och flickor (jmf Mattsson 2010:17–18). Situationen går att tolka ytterligare då pojkarna trots sin överordning på grund av kön fortfarande är i ett underläge i förhållande till de rådande normer som styr. Pojkarna tvingas fortfarande underkasta sig regler som satts av personer som sitter på en ännu högre maktposition än de själva (jmf Mattsson 2010:17-18 & De Los Reyes & Mulinari 2005:90).

6.1.2 Kollektiv

Även kollektiv användes för att definiera hedersproblematik. Tankar kring att hela släkten var inblandad benämndes som något det inte går att bortse från när det handlar om hedersproblematik:

Ofta är det släkten, där deras väl och ve är viktigare än individens.

-Intervjuperson 7

Precis som tidigare forskning angett, så underströk respondenterna att de elever som levde med hedersproblematik känt press på att fylla en förutbestämd roll för att upprätthålla sin familj och släkts heder (jmf Norberg & Törnsén 2013). Respondenterna poängterade att släktens uppfattning om heder var viktigare än individens önskemål gällande hur denne skulle leva sitt liv. Det betonades att förståelse för hedersproblematik inte gick att uppnå såvida man inte såg till hela bilden:

Ofta är det så att om jag möter en elev och den upplever sig vara utsatt för någonting som vi skulle tolka som hedersproblematik, så är ju ofta familjen också utsatt. Så de som utsätter är ofta också utsatta, om man säger så. - Intervjuperson 4

Resonemanget överensstämmer med tidigare forskning som visar att de som är utsatta för hedersproblematik eller förtryck även själva kan utöva förtryck mot andra (jmf De Los Reyes 2003). Det framkom i studien att detta är något man bör ha i bakhuvudet när det handlar om hedersproblematik, då det visar på hur stort området är. Respondenterna uttalade visserligen att det inte är deras uppgift som skolkuratorer att hjälpa en hel familj, men för att förstå begreppet hedersproblematik måste man se till alla delar och ha med sig att hedersproblematik rör hela kollektivet.

Precis som vid teorin om socialkonstruktivism, så betonade respondenterna att den kontext vi själva befinner oss i påverkar vilken kunskap vi har och hur vi ser på omvärlden (jmf Wenneberg 2010:30–31). Respondenterna framhöll att det som skolkurator inte enbart går att utgå från sina egna normer och värderingar om man vill kunna förstå hedersproblematik och hjälpa elever på bästa sätt. Att utsätta någon annan för förtryck på grund av heder uppgavs som långt ifrån kuratorernas egna sätt att tänka. Men de lade ändå vikt vid att framhäva att man, i likhet med Burr (2003:2) teori måste kunna se förbi sina egna åsikter och tänka över hur man normalt sätt uppfattar sitt tankesätt, för att kunna förstå problematiken.

Vid diskussion om kollektiv uppkom även frågan om våld. Som tidigare forskning visat så kan inslag av våld förekomma när det gäller hedersproblematik på många olika sätt.

Exempelvis genom att använda våld för att begränsa någons handlingsutrymme eller för att

fysiskt skada någon som anses ha dragit skam över familjen (jmf Akpinar 2003 & Björktomta 2019) En av respondenterna uttryckte:

Den kollektiva önskan är viktigare än individen. Det är viktigare att det stora kollektivet får igenom det som de tycker är normen än att individen får sin vilja igenom. Sen är det ju ofta med inslag av olika typer av våld. - Intervjuperson 5

Det framfördes i studien fall där respondenterna varit i situationer där det handlat om liv och död för elever de arbetat med. Men det framkom även en annan aspekt av våldets betydelse för hur kollektivet skulle få sin vilja igenom:

Många av de jag träffar är inte utsatta för våld eller hot, men det är ju för att de anpassar sig och stannar inuti den lilla ramen de har. De går inte utanför den och då är de kanske inte utsatta för våld eller hot om våld, för att för dem är det kanske inte möjligt att gå utanför. De anpassar sig så pass mycket.
-Intervjuperson 2

Respondenterna sade sig uppleva att det fanns elever som levde med ett latent hot om våld, som aldrig uttalades på grund av att personen var så pass anpassad till sina levnadsvillkor. Detta går att jämföra med Björktomtas (2019) teori om psykologiskt våld och hur man känslomässigt kan utpressa någon att göra det man vill, utan att behöva bruka fysiskt våld.

Inom den socialkonstruktivistiska teorin menar man att språket vi använder oss av konstruerar vår verklighet (jmf Burr 2003:46). De elever som enligt respondenterna lever med hedersproblematik har i vissa fall aldrig upplevt hot om våld. Men deras värld är uppbyggd av värderingar som gör att de, utan att någon behöver säga det med de exakta orden, vet vad som väntar dem om de utmanar de normer de förväntas leva efter.

6.2 Skolkuratorers arbete med hedersproblematik

I studien framkom två huvudbegrepp gällande hur respondenterna beskrev sitt arbete, vilka var *handlingsutrymme* och *samverkan*. Begreppen beskrevs upplevas olika beroende på vilken kommun respondenterna arbetade i.

6.2.1 Handlingsutrymme

I studien beskrevs handlingsutrymmet för skolkuratorer som influerat av den handlingsplan för hedersproblematik som fanns i kommunen. Dock uppgav en del respondenter att de ibland behövde gå utanför sin professionella roll för att kunna göra vad de uppfattade som bäst för eleven. Ingen av respondenterna uppgav att de bedrev uppsökande arbete, utan de fall de arbetade med utgick från att eleven själv uppsökte kuratorn.

Alla respondenter uppgav att det på deras arbetsplats antingen fanns en handlingsplan för hur man skulle arbeta med hedersproblematik eller en så kallad ”hedersplan” som var tillgänglig för hela kommunen. Två av respondenterna uppgav att det inom kommunen fanns rutiner för hur man arbetar med våld i nära relationer och inom dessa ingick hur man skulle hantera hedersproblematik. En av respondenterna berättade det att inom kommunen nyligen hade startats upp ett resursråd dit professionella kunde vända sig för att få råd om hur de skulle hantera situationer som berör hedersproblematik.

Under intervjuerna framgick det att man ibland var tvungen att frångå vad som ansågs vara professionellt och istället hitta andra vägar för att nå utsatta elever. Sett ur en socialkonstruktivistisk vinkel går det att tolka som att respondenterna bortsåg från sin egen verklighet och försökte tänka sig in i hur en annan är uppbyggd, för att kunna få till en lösning som ska vara till hjälp för den utsatta eleven (jmf Wenneberg 2010:30). En respondent uppgav att hen ibland gett ut sitt visitkort för elever att ha i nödsituationer. Samma respondent hade även skaffat sociala medier konton på sin arbetstelefon dit eleverna hade möjlighet att skriva om de kände att det sättet att ta kontakt passade dem bättre:

Jag vet också de som har emoji-tecken för att berätta hur statusen är hemma.

Tecken som man har bestämt i förväg att skickar jag en sån här emoji så är det

okej. - Intervjuperson 1

Detta arbetssätt hade dock fått kritik av socialtjänsten som ansåg tillvägagångssättet vara för privat. Men respondenterna menade att de flesta skolkuratorer eller andra som arbetar med hedersproblematik någon gång har gjort på liknande sätt, om man ansett att det bäst kommer hjälpa eleven:

Det är den tryggheten vi känner att vi vill ge barnen och vi vill kunna känna oss trygga med att vi i så fall har den kontakten. Det är mänskligt. - Intervjuperson 2

Även detta kan tolkas genom socialkonstruktivism och ses som att respondenterna har valt att tänka bort den kontext de själva är uppväxta i och istället anpassat sig till den kontext deras elever lever i, vilket betyder att mycket av kommunikationen sker via sociala medier (jmf Wenneberg 2010:13-14). Respondenterna bortser från hur arbetet har skötts innan och ersatt detta med nya idéer som är anpassade till målgruppens kontext.

Det uppgavs genomgående i studien att respondenterna inte arbetade med uppsökande arbete, utan eleverna valde själva att komma och prata. I enighet med tidigare forskning betonade respondenterna att det var viktigt att eleverna skulle känna förtroende för att vilja berätta om sin situation (jmf Dina & Pajalic 2014). Ofta uppgavs eleverna komma till kuratorn i andra ärenden och hedersproblematiken framkom inte förrän i senare samtal. För att öppna upp samtalet om heder uppgav vissa respondenter att de kunde prata om heder generellt eller berätta om tidigare händelser som kuratorn varit med om gällande andra elever:

Jag kan ofta säga att nu vet jag inte om det är så här för dig, men jag har mött andra elever som inte har fått lov att gå ut eller som varit utsatta för de här sakerna. Nu vet jag inte om det är så för dig, men jag vill ändå fråga dig om du kan känna igen detta? - Intervjuperson 3

Genom att visa att kuratorn hade tidigare erfarenhet av hedersproblematik framhövs det enligt respondenten att det kunde vara okej att berätta. Det betonades dock att ingen av respondenterna någonsin pushade elever till att berätta. Istället underströks det att det var viktigt att eleven fick berätta när den kände sig redo:

Det är deras val att berätta när de vill. – Intervjuperson 3

Liksom tidigare forskning visat så ville respondenterna undvika en situation som innebar att en elev berättade något som ledde till en orosanmälan, från vilken eleven sedan backade och tog tillbaka. Respondenterna framhöll att det skulle kunna göra elevens situation värre än den redan var (jmf Alizadeh et al. 2011).

Tidigare forskning visar att skolkuratorer många gånger känner sig hämmande i sitt arbete vilket också bekräftades i studien (jmf Alizadeh et al. 2011). Arbetet med att nå elever som inte själva uppsökte kurator beskrevs som svårt. Arbetet med hedersproblematik jämfördes med arbetet med kriminella familjer. Detta då båda typerna av problematik handlar om slutna miljöer där det är svårt att få kontakt med de inblandade barnen:

Jag har haft en familj där flickan blev dödad på grund av heder och jag har haft en annan familj där en storebror blev ihjälskjuten på grund av kriminalitet. Det var lika svårt att nå båda familjerna. – Intervjuperson 6

I linje med tidigare forskning angavs tecken som kunde tyda på att elever levde med någon form av hedersproblematik. Ofta handlade det som om elever som förbjöds att vara med på idrotten, simning eller andra aktiviteter som skolan anordnar (jmf Norberg & Törnsén 2013). Det framkom i studien att i de fall där elever exkluderats från undervisning, gick det ibland att lösa genom dialog med föräldrarna. Återigen går det att koppla till hur man genom språket belyser världen omkring sig och hur man i detta fall använde språket för att få något svårt att bli begripligt (jmf Burr 2003:46). Föräldrarna beskrevs som rädda för saker de inte helt förstod och det gick ibland att lösa genom att ge utförlig information:

Ofta handlar det om ovissheten över vad som ska hända. Det brukar bli lättare om man förklarar för föräldrarna vad som ska ske. Att det finns en kvinnlig och en manlig ledare och att barnen kommer kunna berätta hur det ser ut. Då brukar föräldrarna gå med på det. – Intervjuperson 2

6.2.2 Samverkan

Den andra kategorin som uppkom i fråga om hur respondenterna beskrev sitt arbete är samverkan. Beroende på vilken kommun respondenterna arbetade i beskrevs samarbetet med andra aktörer fungera olika bra. En del respondenter uppgav att de samarbetat med polis och kvinnojourer och alla respondenter uppgav att de ibland samverkade med socialtjänsten. Genomgående i studien betonades det att skolkuratorer har anmälningsskyldighet i de fall där de misstänker att en elev far illa.

En del respondenter beskrev samarbetet med framförallt socialtjänst som mycket välfungerande och detta uppgavs vara en trygghet i arbetet. Även samverkan med den aktuella eleven betonades som viktigt att det fungerade och i linje med tidigare forskning, så underströk alla respondenter att de aldrig gjorde en anmälan bakom en elevs rygg. Detta då de inte ville mista elevens förtroende (jmf Alizadeh et al. 2011).

Det framkom i intervjuerna att en del respondenter ofta pratade sig samman med socialtjänsten för att kunna möta elever på bästa sätt. Samma respondenter kände även att de hade någon att rådfråga i de fall där det kändes nödvändigt. I motsats till vad viss tidigare forskning visat, så förstod socialtjänsten problematiken och bemötte den på ett sätt som var till fördel för eleven (jmf De Los Reyes 2003). Gemensamt för de respondenter som beskrev samverkan med socialtjänsten som positiv var att de alla arbetade i mindre kommuner. Det beskrevs hur det ingick i en skolkurators professionella roll att kunna hjälpa elever till kontakter där kuratorn inte räcker till:

Vi är inte elevernas hela skydds nät. Det finns andra aktörer som är experter på det som de gör [...] Det är ett av våra uppdrag. Ett av kuratorernas viktigaste uppdrag kanske, just att hjälpa elever vidare. – Intervjuperson 5

De respondenter som inte var lika nöjda med samarbetet beskrev en rädsla över att behöva göra en anmälan som socialtjänsten inte skulle ta på allvar:

Vi ska anmäla, vi har anmälnings skyldighet men ibland blir det inte riktigt som vi har tänkt oss [...] Kommer socialtjänsten att göra det de ska göra? Kommer de att se på det på det sättet som jag gör? – Intervjuperson 5

Denna oro bekräftar tidigare forskning som visat att socialtjänsten inte alltid uppfattar hedersproblematik på samma sätt som skolkuratorer (jmf Alizadeh et al.; De Los Reyes 2003). Respondenterna uppgav oro över att socialtjänsten skulle tolka situationen fel och ta kontakt med föräldrarna och med det göra det värre för barnet (jmf Alizadeh et al.; Norberg & Törnsén 2013).

När en anmälan väl var gjord uppgavs det vara skillnad på de fall där eleven var under 18 år och de fall där eleven var över 18 år gammal. Majoriteten av respondenterna beskrev, precis

som tidigare forskning, det som enklare att anmäla när eleven fyllt 18 år då man ville undvika att socialtjänsten skulle ta kontakt med elevens familj (jmf Alizadeh et al. 2011). I de fall där en anmälan gjordes på någon som var under 18 år beskrevs samverkan som extra viktig för ett lyckat resultat. Det framkom i intervjuerna att många elever väntade med att berätta fram till sin 18 årsdag, just för att de var medvetna om att en anmälan innan dess innebar att socialtjänsten skulle kontakta föräldrarna.

När man har den här problematiken och är 17 år och känner att man kan härda ut tills man är 18 år, då blir det ju lättare att komma loss utifrån rättigheter och socialtjänsten. Så de vet jag en annan kurator som rekommenderade att fixar du att vara i familjen tills du fyller 18 år och kan härda ut. Då kan du ta steget när du blir 18 år. - Intervjuperson 1

En av respondenterna uppgav dock 18 års-gränsen som problematisk. Hen uttryckte att det i dessa fall lades alldeles för mycket ansvar på eleven att själv agera i ärendet. En elev beskrevs ha blivit ombedd att polisanmäla sin egen familj. När eleven sedan inte ville, lade socialtjänsten ner ärendet och elevens situation förblev oförändrad.

Slutligen framhölls det hur stark press en person som lever med hedersproblematik kan känna samt hur samverkan med andra aktörer kan vara avgörande för att personen ska kunna få hjälp:

Jag har haft ett ärende där eleven befann sig ensam i Sverige, utan sin familj. Men familjen utövade ändå påtryckningar och hotade eleven från hemlandet. Den eleven var precis lika orolig som elever som har sina familjer här.
- Intervjuperson 3

Familjen använde en osynlig makt för att göra eleven osäker och rädd. Enligt Mattsson (2010:17-18) beskriver den intersektionella teorin hur makt skapas i förhållandet mellan kön, sexualitet, klass och etnicitet. Men det skulle kunna översättas till makten mellan barn och familj, som i detta fallet utgör detsamma som klass. Inom familjen kan man ana en så stark över- och underordning att eleven känner rädsla även om familjen inte befinner sig i samma land. Beroende på elevens kön kan denna makt sedan bli ännu starkare och kontrollen upplevas ännu hårdare och beröra fler områden av elevens liv.

6.3 Arbete med hedersproblematik och kön

I studien framkom det att hedersproblematik kan ta sig olika uttryck beroende på kön även om det till största del ter sig likadant. I intervjuerna uppgavs ingen information om att arbetet med hedersproblematik skulle se annorlunda ut beroende på elevens kön. Tvärtom betonade alla respondenter att alla elever har rätt till samma hjälp.

6.3.1 Hedersproblematikens manifesterande

I intervjuerna framkom olika meningar rörande huruvida hedersproblematik skiljer sig åt beroende på kön. De flesta fall där respondenterna arbetat med hedersproblematik hade problematiken avsett relationer och vilka eleverna fick och inte fick gifta sig med. I överrensstämmelse med tidigare forskning hade detta gällt oberoende av kön (jmf Norberg & Törnsén 2013). Det framkom dock att i de fall där det rörde sig om pojkar så uppfattades de som mer säkra på att den hedersproblematik de levde med var fel:

För killar är det mer när de kommer till kritan. När de blir kära i någon som de inte får vara kära i eller inte ska gifta sig med. Då kanske det är lite lättare för dem [att berätta och söka hjälp]. – Intervjuperson 4

Flickor uppfattades ha svårare att söka hjälp och berätta om sin situation. De uppfattades som så pass anpassade till ett kontrollerat liv att de inte var lika säkra på att de som skedde var fel:

[...] Tjejerna har haft det svårare. De har accepterat förtrycket mer än vad killarna gör. – Intervjuperson 4

En allmän uppfattning bland respondenterna, som även överensstämmer med tidigare forskning, var att pojkar upplevdes som lite friare än flickor vad gäller vardagsliv och fritid efter skolan (jmf Norberg & Törnsén 2013). Pojkarna uppgavs ha större utrymme för umgänge med vänner och aktiviteter medan flickorna upplevdes ha större press på att komma hem direkt efter skolan eller att klä sig på ett sätt som av familjen ansågs passande:

Vi har ju haft flickor som sminkat sig och bytt om när de kommit till skolan och tagit på andra kläder. Sen har de sminkat av sig och bytt om igen när de gått hem.

- Intervjuperson 6

Även pojkars situation togs upp och under intervjun berättades det om en upplevelse från arbete på en mellanstadieskola:

Jag vet en familj där pappan gick bort väldigt hastigt. Där fanns fem syskon och alla systrar var äldre än pojken som bara gick i tvåan. När pappan dog så var det han [pojken] som började bestämma [...] När de skulle gå på stan på helgen som de alltid hade gjort så skulle han vara med [...] – Intervjuperson 6

Fallet i fråga beskrevs som ett extremfall. Flickorna var så hårt kontrollerade att deras lillebror bevakade dem när de lämnade hemmet. Det blev även tvungna att gå en speciell väg hem från skolan samtidigt som brodern var tvungen att följa dem. Brodern som enbart gick i tvåan fick ta beslut inom familjen som mannen normalt sätt skulle tagit.

... och ni kan ju tänka er att utsätta honom [pojken] för det också.

– Intervjuperson 6

Det betonades att även om pojken var den som tog beslut, så var det inte rätt mot honom heller. Som tidigare forskning nämnt så har många som är utsatta för hedersproblematik dubbla roller. Man kan vara ett offer samtidigt som man är förövare. Man kan tolka respondenternas utsaga som att pojken blev tvingad till att vara förövare, samtidigt som han själv var ett offer (De Los Reyes 2003; SOU 2010:84).

Det uttrycktes att pojken fick ta ett ansvar som var alldeles för stort för att lägga på en så ung person. Ur intersektionell synvinkel kan det ses som att respondenten menade att pojken hade ett övertag i form av att vara man. Men samtidigt är han ett offer för den hierarkiska ordning han lever efter. Pojken hamnar i en maktposition han inte är redo för i förhållande till sina systrar och sin familj (jmf Evertsson 2016:51 & Mattsson 2010:17-18). Pojkens makt över hela familjen uppkom i samtal som respondenten haft med pojkens systrar:

Jag hade dessa flickor i samtal. Man säger ju att det tar tre generationer [för hedersproblematik att försvinna från en familj. När jag pratade med flickorna så sa det samma sak själva, att ja det kommer att ta tre generationer för oss. –

Intervjuperson 6

Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv går det att tolka den kontext pojken lever i som att den tvingar honom att tänka och leva på ett sätt som han inte ännu kan förstå konsekvenserna av. Pojken gör så som han blir lärd och med detta håller han liv i de normer som skapar ett samhälle där flickor kontrolleras på grund av sitt kön medan mannen anses vara ledaren i familjen. Pojken är ännu inte mogen att se utanför den kontext han är uppväxt i och bidrar därför till att ett förtryck som han inte förstår fortsätter (jmf Wenneberg 2010:30; Wenneberg 2010:13–14).

6.3.2 Arbete och kön

Genomgående i alla intervjuer framfördes uppfattningen om att alla elever ska erbjudas samma hjälp, oavsett kön:

Jag hoppas att jag arbetar likvärdigt. Sen är det alltid individuellt från person till person hur man bemöter någon. Det har inte så mycket med deras könstillhörighet att göra utan det är utifrån vilken typ av person de är. – Intervjuperson 4

Arbetet med eleverna angavs istället ske på individnivå. Respondenterna såg det som sin uppgift att finnas där oavsett hur problematiken såg ut och lade tonvikt på att försöka nå fram på det sätt som var bäst för den individuella eleven:

Jag tänker nog mer att jag pratar kring rätten att få bestämma över sitt eget liv. Jag har det som utgångspunkt, för det är väldigt olika när det gäller krav och förväntningar från familjer [...] Jag frågar mer: Vem är du och vad vill du? Vad gör dig lycklig och vad vill du göra med ditt liv? Det gör jag oavsett om det är en tjej eller en kille. - Intervjuperson 3

Inom socialkonstruktivism uppges det språk vi använder tillfoga människor förutbestämda beteenden (jmf Wenneberg 2010:148-149). Denna tanke går att tolka in i respondenternas

svar angående hur de erbjuder hjälp och hur de pratar med eleverna. Genom att tänka efter vilka ord de använder och vilka frågor de ställer försöker de att inte ha några förutfattade meningar om eleven. De låter eleven själv välja ord och på så sätt skapa sin egen kontext från vilken respondenterna sedan kan utgå från när de ska försöka hitta en passande lösning.

7 Avslutande diskussion

Resultatet av denna studie visar att skolkuratorer definierar hedersproblematik som kontroll och kollektiv. Gemensamma ord för arbetet är handlingsutrymme och samverkan.

Hedersproblematiken uppges se något annorlunda ut beroende på kön, men arbetet med elever beskrivs som individanpassat.

I motsats till viss tidigare forskning beskrivs hedersproblematik i studien aldrig som en del av en kultur (jmf De Los Reyes 2003). Istället definierades hedersproblematik genom två huvudkategorier vilka är kontroll och kollektiv. Dock angavs kultur som en av många bidragande faktorer till att kontroll utförs, vilket tyder på att man kanske inte ser hedersproblematik som en hederskultur i sig, men att det finns kulturer där kontroll på grund av heder är accepterat.

I linje med tidigare forskning beskrevs kvinnans sexualitet som anledning till kontrollen och hur detta medförde att framförallt flickor som levde i en hederskontext kontrollerades i sitt vardagliga liv (jmf Björktomt 2019; Norberg & Törnsén 2013). För att beskriva arbetet med hedersproblematik användes begreppen handlingsutrymme och samverkan som i huvudsak dominerade komponenter för ett lyckat arbete. Begreppen beskrevs ändå upplevas annorlunda beroende på respondent då samverkan ibland uppgavs som välfungerande medan andra uppgav den som ett hinder i arbetet.

Studien visar att i likhet med tidigare forskning, en förståelse för att alla kan drabbas av hedersproblematik, men att problematiken kan se olika ut beroende på kön (jmf Norberg & Törnsén 2013; SOU 2010:84). Emellertid beskrevs pojkar som mer säkra på sin sak när de sökte hjälp. De upplevdes som mer övertygade om att det som de utsattes för var fel, medan flickorna uppfattades som mer anpassade till sin situation. Med tanke på tidigare forskning

som visar att flickor är särskilt utsatta, vilket socialtjänsten inte alltid tagit hänsyn till, kan det förklara varför pojkar känner sig säkrare (jmf Schlytter 2004:73–76). Pojkar uppgavs i studien ha mer frihet än flickor, vilket kan ha bidragit till att de på ett annat sätt än flickorna har kunnat bli influerade av andra synsätt och levnadsvillkor än de som gäller i deras specifika familj.

Framträdande i studien var att alla respondenter ansåg att alla elever skulle erbjudas likvärdig hjälp. De såg det som viktigt att bemöta alla lika och när de anpassade sitt bemötande så handlade det om hur eleven var som person och inte om elevens kön. Ingen respondent nämnde att arbetet kanske faktiskt borde anpassas efter kön trots att de uppgav att problematiken kunde se annorlunda ut för pojkar och flickor.

Resultaten i denna studie är viktiga även för andra yrkesgrupper än enbart skolkuratorer, då det framkommer att samarbetet med socialtjänsten inte alltid fungerar. På samma sätt visar de fall där samarbetet fungerar, hur viktigt det är att alla som i arbetet kommer i kontakt med hedersproblematik har förståelse för vikten av samverkan. Slutligen är resultatet av studien av yttersta vikt för de flickor som anpassar sig till sin situation. Mer kunskap behövs hos de som arbetar med dessa flickor för att på bästa sätt kunna erbjuda hjälp.

Då studien är kvalitativ och endast inbegriper sju skolkuratorer måste man ha i åtanke att resultatet enbart speglar deras åsikter och beskrivningar. För ett resultat som är mer representativt för en större grupp hade en kvantitativ undersökning istället kunnat göras (jmf Bryman 2011:369). Dock hade en sådan undersökning inte blivit lika djupgående, utan troligen enbart bekräftat eller motbevisat tidigare forskning. Respondenternas åsikter hade inte kunnat studeras på ett djupare plan.

I framtida studier vore det intressant att studera hur definitionen av ett begrepp spelar roll för hur man ser på ett problem. Tidigare forskning benämner hedersproblematik som mäns våld mot kvinnor (jmf De Los Reyes 2003; FN 2010). Men betyder termen mäns våld mot kvinnor i fråga om hedersproblematik att de män som utsätts glöms bort? Betyder termen hedersproblematik, som innefattar både män och kvinnor, att kvinnor blir dubbla offer när deras förövare också ses som offer för samma problematik? För framtida forskning hade det varit intressant att ta reda på hur stor roll definitionen av problematiken spelar och vem som i så fall gynnas av hur det görs.

8 Referenslista

Akpınar, Aylin (2003) The honour/Shame complex revisited: Violence against women in the migration context. *Women's Studies International Forum*, 26 (5): 425–442.

Ahrne, Göran (2016) Intersektionalitet. I Edling, C & Liljeros, F (red.) *Ett delat samhälle-
makt, intersektionalitet och social skiktning* Stockholm: Liber ss 177–196

Alizadeh, Venus., Törnkvist, Lena & Hylander, Ingrid (2011) Counselling teenage girls on problems related to the 'protection of family honour' from the perspective of school nurses and counsellors. *Health and Social Care in the Community*, 19 (5): 476–484.

Alvesson, Mats (2011) *Intervjuer- genomförande, tolkning och reflexivitet* Malmö: Liber

Björktomta, Siv-Britt (2019) Honor- Based Violence in Sweden- Norms and Chastity. *Journal of Family Violence*, Uppsala Universitet: Center for Social Work

Bogren, Alexandra (2016) Sexualitet. I Edling, C & Liljeros, F (red.) *Ett delat samhälle-
makt, intersektionalitet och social skiktning* Stockholm: Liber ss 97–119

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Andra uppl. Stockholm: Liber

Burr, Vivien (2003) *Social Constructionism* East Sussex: Routledge

De Los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005) *Intersektionalitet. Kritiska reflektioner över
(o)jämlighetens landskap* Malmö: Liber

De Los Reyes, Paulina (2003) *Patriarkala enklaver eller ingemansland? Våld, hot och
kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverket

DeRoma, Virginia M, Kessler, Maria Lynn., McDaniel, Ryan & Ceasar, Soto M. Important Risk Factors in Home-Removal Decisions: Social Caseworker Perceptions. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23 (3): 263-277

- Dina, Fikrije & Pajalic Zada (2014) How school nurses experience their work with schoolchildren who have mental illness- A qualitative study in a swedish context. *Global Journal of Health Science*. 6 (4): 1–8
- Eliasson, Rosmari (1995) *Forskningsetik och perspektiv* Lund: Studentlitteratur
- Evertsson, Marie (2016) Kön. I Edling, Christofer & Liljeros, Fredrik (red.) *Ett delat samhälle- makt, intersektionalitet och social skiktning* Stockholm: Liber ss 50–74
- FOU 2008:2 (2008) *Hedersrelaterade traditioner i svensk kontext- en studie av omhändertagna flickor*. Forskningsrapport: Forsknings- och utvecklingsenheten för socialtjänstens individ- och familjeomsorg i nordvästra Stockholm
- Fox, L Claire & Butler, Ian (2007) If you dont want to tell anyone else you can tell her: young peoples views on school counseling. *British Journal of Guidance and Councelling*. 35 (1): 97-114
- Förenta Nationerna (2009) Handbook for Legislation on Violence against Women. *Department of Economics and Social Affairs*. United Nations
- Gruber, Sabina (2011) In the name of action against "honour-related" violence: National nations, gender, and boundaries in the Swedish school's ambitions to combat violence and oppression. *Nordic Journal of Migration Research*. 1 (3): 126-136
- Lantz, Annika (1993) *Intervjumetodik* Lund: Studentlitteratur
- Lundström, Tommy & Sallnäs, Marie (2003) Klass, kön och etnicitet i den sociala barnavården. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 10 (2-3): 193-213
- Mattsson, Tina (2005) *I viljan att göra det normala. En kritisk studie av genusperspektivet i missbrukarvården* Växjö: Egliaté
- May, Tim (1997) *Samhällsvetenskaplig forskning* Lund: Studentlitteratur

Munro, Eileen (1996) Avoidable and Unavoidable Mistakes in Child Protection Work. *British Association of Social Workers*, 26 (6):793–808

Nationalencyklopedin (2018) *Heder*. Malmö: NE Nationalencyklopedin AB

Norberg, Katarina & Törnsén, Monika (2013) In the name of honor: Swedish school leaders' experiences of honor-related dilemmas. *Journal of Educational Administration*, 51 (6): 855-867

Nygren, Lennart (2012). Risken finns, finns nyttan? Etikprövningsnämnderna och den kvalitativa forskningen. I Kalman, Hildur. & Lövgren, Veronica. (red.) *Etiska dilemman*. Malmö: Gleerups, ss. 23-37

Psykologiguiden (u.å) *Skolkuratorn*. <https://www.psykologiguiden.se/rad-och-fakta/forskola-och-skola/skola/elevhalsan/skolkuratorn> (Hämtad 2019-05-24)

Sabuni, Nyamko (2006) *Flickorna vi sviker. Om hederskultur i Sverige* Folkpartiet:Stockholm

Schlytter, Astrid (2004) *Rätten att själv få välja* Lund: Studentlitteratur

Schlytter, Astrid (2016) *Mäns heder. Att vara både offer och förövare* Lund: Studentlitteratur

Schlytter, Astrid & Linell Hanna (2010) Girls with honour-related problems in a comparative perspective. *International Journal of Social Welfare* 19 (2): 152-161

Segraeus, Vera (2005) Terapeutiskt samhälle- kvinnobehandling på männens villkor. I Hilde, Mats (red.) *Kön, behandling och kunskap- om olika vägar ut ur missbruk och social marginalisering* Lund: Studentlitteratur ss 147–171

SFS 2018:1894 Socialtjänstlag. Stockholm: Socialdepartementet (elektronisk)
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453 (Hämtad 2019-05-21)

Skolverket (2018) *Arbeta med skolans värdegrund*. Skolverket
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/arbete-med-skolans-vardegrund> (Hämtad 2019-05-21)

Socialstyrelsen (2008) *Mot en mer jämställd sjukvård och socialtjänst*.
https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8839/2008-131-1_20081311_rev1.pdf (Hämtad 2019-05-25)

SOU 2010:84. (2010) *Hedersrelaterad problematik i skolan- en kunskaps- och forskningsöversikt*. Rapport från Delegationen för jämställdhet i skolan.

Svallfors, Stefan (2016) Klass. I Edling, Christofer & Liljeros, Fredrik (red.) *Ett delat samhälle- makt, intersektionalitet och social skiktning* Stockholm: Liber ss 31–50

Svenska Akademien (2019) *Heder*. Svenska Akademien
<https://svenska.se/so/?id=19577&pz=7> (Hämtad 2019-05-22)

Svensson, Peter. & Ahrne, Göran. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I Ahrne, Göran. & Svensson, Peter. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber, ss. 17–31

Trost, Jan (1993) *Kvalitativa Intervjuer* Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (u.å) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Zetterquist- Eriksson, Ulla. & Ahrne, Göran. (2015). Intervjuer. I Ahrne, Göran. & Svensson, Peter. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber, ss. 34–54

9 Bilaga 1: Intervjuguide

Intervjuguide

Syfte

Syftet med detta arbete är att skapa förståelse för hur skolkuratorer arbetar med hedersproblematik bland skolelever.

Inledning/ Om intervjupersonen

Utbildning?

Arbetsplats?

Ålder på elever?

Beskriv dina arbetsuppgifter

Finns det en handlingsplan för hedersproblematik på skolan?

Om inte, behövs det?

Tycker du att du som kurator har tillräckligt med handlingsutrymme för att kunna hjälpa till i frågan?

Vilka aktörer samarbetar du med?

Intervjufrågor

Hur definierar skolkuratorer hedersproblematik?

Hur skulle du definiera termen hedersproblematik?

Vilka ord skulle du använda för att beskriva det?

Hur beskriver skolkuratorer att de arbetar med denna typ av problematik?

Har du kommit i kontakt med elever som har upplevt hedersproblematik?

Hur kom du i kontakt med dessa elever?

Vilken typ av tecken letar du efter?

Hur arbetar du när du har kontakt med eleverna?

Hur hanterar du de fall där du misstänker att problematiken finns men eleven inte vill prata om det?

Hur hanterar du de fall där du vet att problematiken finns och eleven pratar om det men vill inte ta det vidare? Om eleven är under 18 år? Om eleven är över 18 år?

Beskriver skolkuratorer att arbetet sker olika beroende på kön och i så fall på vilket sätt?

Arbetar du olika beroende på elevens kön?

Letar du efter olika tecken beroende på elevens kön?

Hur gör du då?

10 Bilaga 2: Informationsbrev

LUNDS UNIVERSITET

Till dig som är skolkurator- Information och förfrågan om deltagande i intervjustudie

Många elever upplever eller har upplevt hedersproblematik. Ofta är skolkuratoren den som får reda på problematiken först och hjälper till att sätta in insatser i de fall där det är nödvändigt. Jag vill därför genomföra en intervjustudie med förhoppningen att resultatet kan leda till ökad förståelse för de erfarenheter skolkuratorer har av ämnet. Förhoppningsvis kan det även leda till att medvetenheten om problematiken ökar.

Syftet med studien är att skapa förståelse för hur skolkuratorer arbetar med hedersproblematik bland skolelever.

Studien kommer att ske genom intervjuer. Det är helt frivilligt att medverka och du kan när som helst avbryta din medverkan. Intervjuerna kommer att genomföras på din arbetsplats eller en annan avskild plats som du väljer. Intervjuerna beräknas ta 45-60 minuter och de kommer att spelas in.

Materialet från intervjuerna kommer att hanteras och behandlas konfidentiellt och intervjuaren kommer innan intervjun påbörjas att skriva på ett formulär gällande konfidentialitet. Inga enskilda personer eller skolor kommer att kunna identifieras i examensarbetet. Under tiden studien pågår kommer materialet att förvaras så att ingen obehörig kan ta del av det.

Resultatet av intervjuerna kommer att publiceras i min kandidatuppsats. Efter publicering kommer inspelningen av intervjuerna att raderas och transkriberingen av dessa att förstöras.

Jag heter Amanda Runnerstam och studerar socionomprogrammet på Lunds Universitet, Campus Helsingborg. I utbildningen ingår det att skriva en kandidatuppsats, vilket är anledningen till att denna intervjustudie kommer att göras. Har du frågor så hör gärna av dig.

Helsingborg 2019-05-07

Studerande

Amanda Runnerstam

070-1437520

am3506ru-s@student.lu.se

Handledare

Carina Gallo

415-999 2976

carina.gallo@soch.lu.se

11 Bilaga 3: Samtyckesformulär

Samtyckesformulär

Samtycke till deltagande i intervjustudie vars syfte är att skapa förståelse för hur skolkuratorer arbetar med hedersproblematik bland skolelever.

Nedan ger du ditt samtycke till att delta i en intervjustudie vars syfte är att ta skapa förståelse för hur skolkuratorer arbetar med hedersproblematik bland elever. Läs igenom detta noggrant och ge ditt medgivande genom att skriva under med din namnteckning längst ned.

Medgivande

- Jag har tagit del av information kring studien ”Hur skolkuratorer beskriver sitt arbete med hedersproblematik bland elever” och är därmed medveten om hur intervjun kommer att gå till och den tid den tar i anspråk.
- Jag har fått tillfälle att få mina frågor angående intervjun besvarade innan den påbörjas och vet vem jag ska vända mig till med ytterligare frågor.
- Jag deltar i intervjun frivilligt och har blivit informerad om syftet med deltagandet.
- Jag är medveten om att jag när som helst under och efter intervjun kan avbryta mitt deltagande utan att jag behöver förklara varför.
- Jag ger mitt medgivande till Amanda Runnerstam att dokumentera, bearbeta och arkivera den information som samlas in under intervjun samt att publicera resultat från intervjun. Materialet från intervjun kommer att behandlas konfidentiellt i den meningen att ditt namn eller namn på skola aldrig kommer att publiceras. Efter publicering kommer den inspelade intervjun att raderas och den arkiverade delen att förstöras. Under tiden studien pågår kommer materialet att förvaras så att ingen obehörig kan ta del av det.

Ort/Datum

.....

Namnteckning

.....

Namnförtydligande

.....

12 Bilaga 4: Konfidentialitetsformulär

2019-05-07

LUNDS UNIVERSITET

Konfidentialitetsformulär

Tystnadsplikt angående intervjustudie vars syfte är att skapa förståelse för hur skolkuratorer arbetar med hedersproblematik bland skolelever.

Jag, Amanda Runnerstam, lovar att behandla allt material rörande intervjun konfidentiellt i den bemärkelse att inspelning och transkribering av intervjun kommer att förvaras separat från varandra samt oåtkomligt för obehöriga. Vid studiens slut kommer inspelningen att raderas och transkriberingen att förstöras. Inga uppgifter som kan identifiera personer eller namn på arbetsplatser kommer att publiceras eller användas i studien.

Ort/ Datum

.....

Namnteckning

.....

Namnförtydligande

.....